

UDK: 232: 232.3
Pregledni članak
Primljeno: U prosincu 1998.

KRIST – NJEGOVA OSOBA I DJELO

Raoul Dederen

SAŽETAK

Krist-Njegova Osoba i djelo

U središtu kršćanske vjere je Isus Krist. Osim što prihvaća niz temeljnih vjerovanja, u svojoj najdubljoj biti naša vjera je prije svega i iznad svega posvećena jednoj Osobi: Isusu Kristu. Isto vrijedi i za kršćansku vijest. Evanđelje govori o događaju u čijem je središtu Isus Krist. Kršćanstvo se ne svodi samo na neku drevnu zajednicu vjernika. Ono je ukorijenjeno u Isusu iz Nazareta. Kršćanstvo je Krist. No tko je On?

Cilj je ovog članka duboka misaona i sustavna studija Osobe i misije ili djela Isusa Krista, koliko god bila kratka i selektivna, na temelju Svetoga pisma, a posebice Novoga zavjeta. Polazišna točka ove studije jest da su evanđelja povijesno vjerodostojno i pouzdano štivo i da opisuju ono što je Isus rekao i učinio. I ostale knjige Staroga i Novoga zavjeta priznajemo pouzdanim i vjerodostojnim izvorima. Uostalom, Osoba i djelo našega Gospodina, kao i ono što iz toga proizlazi, više su stvar otkrivenja nego ljudske misli.

Ovaj će članak razmotriti različite aspekte Osobe i djela Isusa Krista, naime Njegovu osobu, smrt, uskrsnuće, uzašašće, službu Velikog svećenika i drugi dolazak sukladno sljedećem pregledu.

Ključne riječi: *Krist; Kristologija; Logos; Spasitelj; Drugi-dolazak*

SADRŽAJ

I. Riječ tijelom postala

A. Utjelovljenje

1. Kristova preegzistencija
2. Kristovo utjelovljenje
3. Rođen od djevice

B. Ljudska i božanska narav

1. Kristova ljudska narav
2. Bezgrešna ljudska narav
3. Krist kao Bog
4. Jedna Osoba – istinski božanska, istinski ljudska

II. Njegova služba i smrt

A. Djelo koje je došao izvršiti

1. Da potvrdi Božja obećanja
2. Da uspostavi Božje kraljevstvo
3. Da prenese spoznaju o Bogu
4. Da bude Božji sluga
5. Da ostavi primjer
6. Da ozdravlja slabe i bolesne
7. Da grijeh učini izuzetno grešnim
8. Da bude vjeran Veliki svećenik
9. Da svojom smrću spasi grešnike

B. Djelo prorečeno u Starome zavjetu

1. Namjera u Kristovom umu
2. Osvjedočenje koje su dijelili novozavjetni pisci
3. Prevažna smrt

C. Pomirenje – elementi vezani uz pomirenje

1. Što znači riječ “pomirenje”
2. Izvorno skladan odnos
3. Uzrok otuđenosti
4. Pomirenje i Kristova smrt
5. Božansko djelo

D. Kristovo djelo pomirenja – novozavjetni nauk

1. Žrtvena smrt
2. Zamjениčka smrt
3. Dimenzija okajanja-pomirenja
4. Opravdanje
5. Izmirenje

E. Domašaj djela pomirenja

III. Uzvišeni Gospodin

A. Uskrsli Krist

1. Temeljni događaj

2. Prazan grob
 3. Fizičko uskrsnuće
 4. Značenje Kristova uskrsnuća
 - B. Uzašli Gospodin
 1. Biblijski dokaz
 2. Uzašašće i Krist
 3. Uzašašće i vjernici
 - C. Kristova služba Velikog svećenika
 1. Biblijski dokaz
 2. Dvije različite službe
 3. Uzašao da vlada i da ispuni sve
 - D. Kristov drugi dolazak
 1. Biblijski dokaz
 2. Način Kristova povratka
 3. Trijumf kraljevstva
 - E. Poziv na odgovor
- IV. Povijesni pregled
- A. Drevna Crkva
 1. Nijekanje stvarnosti dviju naravi
 2. Nijekanje cjelovitosti dviju naravi
 3. Nicejski odgovor
 4. Odnos između dviju naravi
 5. Kalcedonska definicija
 - B. Srednji vijek
 1. Usmjerenost na Kristovo djelo
 - C. Reformacija
 1. Pitanje *communicatio idiomatum*
 2. O Kristovim stanjima i službama
 - D. Suvremeno doba
 1. Monumentalni zaokret
 2. Friedrich Schleiermacher
 3. Albrecht Ritschl
 4. Kenoticizam
 - E. Suvremeni pristupi
 1. Trojstvena kristologija Karla Bartha
 2. Demitologizirani Krist Rudolfa Bultmanna
 3. Paradoksalna kristologija Donalda M. Bailliea
 4. Oscar Cullmann
 5. Kristologija procesa
 6. Wolfhart Pannenberg
 7. Teologije oslobođenja
 8. *Mit o utjelovljenom Bogu*

9. Isusov seminar

10. Rimokatolička kristologija

F. Trenutačni nepovoljni vjetrovi

G. Adventisti sedmoga dana

V. Literatura

I. Riječ tijelom postala

A. Utjelovljenje

Kad pristupamo istraživanju biblijskog nauka o Isusu Kristu, najbolje je, kao što je učinio apostol Ivan u proslavu svojeg Evanđelja, obratiti pozornost na zapanjujuću tvrdnju da je Riječ, koja "bijaše kod Boga" i "bijaše Bog" (Iv 1,1) "tijelom postala" (r. 14). I ne samo što je Riječ tijelom postala, već se "i nastanila među nama" (r. 14). Ovaj izraz doslovno znači "ušatorila se među nama". Ovaj snažni izričaj o utjelovljenju Riječi ujedno je i jasan nagovještaj Njegove preegzistencije.

1. Kristova preegzistencija

Izravno i posredno Novi zavjet nam kazuje da je Isus kao Riječ postojao prije svojeg rođenja u Betlehemu. On nije počeo postojati kad se rodio u Judeji. Ne samo što iz Isusovih usta dolazi znatan broj izjava da Ga je Otac "poslao" (usp. Mt. 5,17; 15,24; Mk 1,38; 10,45; Lk 19,10; Iv 5,23), koje možemo smatrati samo aluzijama na Njegovu proročku zadaću, nego je i jasno potvrdio svoje nebesko podrijetlo, da je "došao" ili "sišao" s Neba na Zemlju: "Izišao sam od Oca i došao na svijet." (Iv 16,28; usp. Mt 20,28; Lk 19,10). "Tko dolazi odozgo, on je iznad svijetu; tko je sa zemlje, on je zemaljski i zemaljski govori. Tko dolazi s neba, on je iznad svijetu! On svjedoči za ono što je vidio i čuo." (Iv 3,31.32) I opet: "Nitko nije uzišao na nebo, osim Sina Čovječjega koji je sišao s neba." (Iv 3,13) "A da još vidite Sina Čovječjega kako uzlazi gdje je prije bio ...?" (Iv 6,62)

Naš Gospodin ne samo što je ustvrdio da je prije dolaska na ovaj svijet postojao u slavi i prisnoj zajednici s Ocem (Iv 17,5), nego se nije ustručavao izjaviti: "Prije nego je Abraham bio, Ja jesam" (Iv 8,58), što podsjeća na starozavjetno "Ja sam koji jesam" (Izl 3,14), ime kojim se Bog objavio Mojsiju u pustinji kao samopostojeći i vječan. Ovdje se više ne radi o preegzistenciji, nego o vječnom preegzistenciji. "Sigurna je riječ i zaslužuje punu vjeru," tvrdi Pavao, "Krist Isus dođe na svijet da spasi grešnike." (1 Tim 1,16; usp. 3,16). Kološanima je pisao: "Jer je u njemu sve stvoreno – sve na nebu i na zemlji ... sve je stvoreno po njemu i za njega. On je prije svega, i sve se u njemu drži u redu." (Kol 1,16.17; vidi Stvaranje, II. C). On je postojao prije svojeg rođenja u Betlehemu.

Ni Stari zavjet ne štiti o tom predmetu. Mihej je ustvrdio da je Mesija koji je trebao doći postojao prije svojeg rođenja u Betlehemu Efrati: "njegov je iskon od davnina, od vječnih vremena" (Mih 5,1). Izaija kaže za istog obećanog Mesiju da je ne samo "Savjetnik divni" i "Knez mironosni", nego i "Bog silni" i "Otac vječni" (Iz 9,5).

Naučavanje da je Sin Božji postojao prije nego što se rodio u Betlehemu i “sišao” s Neba, gdje je čitavu vječnost dijelio Očevu slavu, važan je element u našem razumijevanju Njegove osobe i djela. Ono ističe da Njegovo rođenje nije bilo samo rođenje velikog čovjeka, nego ulaznje u ljudsko stanje Onoga koji se na najprisniji način identificirao s Bogom.

2. Kristovo utjelovljenje

Novozavjetni pisci dalje razvijaju pojam Kristove preegzistencije. Tako Ivan, kad govori o Riječi prije utjelovljenja, objašnjava da je Riječ, koja “u početku bijaše kod Boga”, “tijelom postala i nastanila se među nama” (Iv 1,2.14). Ivan kaže nedvosmisleno da je “tijelom postala”, a ne samo “pokazala se” ili “pojavi se” u tijelu. U određeno vrijeme, kako to naglašava aorist u izvorniku, Riječ je postala ljudsko biće. Isus je došao odozgo i tako je došlo do utjelovljenja (inkarnacije, što prema latinskom znači “postao tijelom”).

Da je naš Gospodin Isus Krist, vječni Božji Sin, postao ljudsko biće radi našeg spasenja, doktrina je kršćanske vjere koja je osnova svim drugima. U svojem poznatom ulomku Pavao govori o Isus kao Onome koji “bijaše jednak Bogu” ali “se odreče” (Ru; “sam sebe oplijeni”, JB), “uzevši lik sluge” (JB) i postade “poslušan do smrti, i to do smrti na križu” prije nego što će biti uzvišen (Fil 2,5-11). Riječ *morphē*, “lik”, označava bitne karakteristike i osobine, za razliku od nasumičnih i promjenjivih. Apostol ovdje tvrdi da je pretpostojeća Riječ imala bitne karakteristike Boga. Ona je bila Bog. Zatim Pavao primjećuje da je Riječ, ponizivši samu sebe, uzela “lik” sluga, i to opet s bitnim karakteristikama i osobinama čovjeka. On je postao potpuno čovjek. Ovo nije bila metamorfoza, tako česta u grčkim mitovima, već pravo utjelovljenje. Tu nije riječ o prividu čovjeka, već pravom čovjeku. Kristova ljudska narav bila je stvarna i potpuna. Prije postojeće božansko Biće ponizilo je samo sebe i uzelo na se ljudsku narav. Tako je došlo do stvarnog utjelovljenja.

U Pavlovim poslanicama nalazimo brojne aluzije na utjelovljenje, od koji su neke vrlo snažne (2 Kor 8,9; Kol 2,9; 1 Tim 3,16; Heb 2,14; 5,7). U Galaćanima 4,4.5 kaže: “Kada dođe punina vremena, odasla Bog Sina svoga, od žene bi rođen, Zakonu podložan, da podložnike Zakona otkupi, te primimo posinstvo” (JB). Pavao nabraja cijelo Očevu djelo kojim je ostvario plan otkupljenja. Božji Sin je bio rođen od žene. Apostol naglašava isto kad pri kraju svojeg života tvrdi: “Sigurna je riječ i zaslužuje punu vjeru: Krist Isus dođe na svijet da spasi grešnike.” (1 Tim 1,15) Možda smo imali potrebu za učiteljem, primjerom, otkrivaateljem, tumačem Božje volje. Sve ovo, i više, možemo naći u Njemu, ali u srži svega jest da je On Bog i Spasitelj.

3. Rođen od djevice

Iz Svetoga pisma saznajemo da je do utjelovljenja našega Gospodina došlo kad je po Svetome Duhu začet u utrobi djevice Marije (Lk 1,26-35; Mt 1,17-21). Ovdje ništa ne ukazuje da bi to bio neki grčki mit uobičajen u prvom stoljeću, ne spominje se brak božanskih bića, nema mitološke verzije izvještaja o rođenju, već je suvereni čin Svetoga Duha prikazan jasnim i jednostavnim jezikom.

Kristovo utjelovljenje i rođenje od djevice podrazumijeva božansku i ljudsku narav. Za Ivana je sama po sebi razumljiva tvrdnja “Isus Krist došao je u tijelu” (1 Iv 4,2). On ovo priznanje smatra najvećim dokazom istine. Ivan kaže da je Onaj, čiji je bitak vječan u jedinstvu s

Božanstvom, neponovljivim Božjim činom postao čovjekom ne odričući se svojeg jedinstva s Bogom. No riječ "tijelo" ne znači samo fizičko tijelo, već cjelovitu ljudsku osobu. Ovu činjenicu ne smijemo zanemariti.

Za modernizirani, sekularizirani, pozitivistički um, koji je izgubio sposobnost divljenja, Kristova preegzistencija, utjelovljenje i rođenje od djevice prečesto slični mitovima koje obrazovani um ne može shvatiti. Međutim, za novozavjetne pisce Boga je moguće spoznati samo u utjelovljenju (usp. Iv 1.18). Kristova preegzistencija, utjelovljenje i rođenje od djevice čine cjelinu. To nije izdvojena doktrina, strano tijelo neskladno uneseno u kršćansku vjeru. Ovi događaji govore o božanskoj milosti i ljudskoj bespomoćnosti. Oni su dio cjelovite drame otkupljenja; odbaciti ih znači načiniti rupu u tkivu biblijskog razumijevanja Kristove osobe i zadaće.

B. Ljudska i božanska narav

1. Kristova ljudska narav

Tvrđnju da je Isus bio pravi čovjek nalazimo u cijelom Novom zavjetu. Onaj koji je zbog niza titula koje su Mu dane bio cijenjen na razne uzvišene načine, ipak je bio istinsko ljudsko biće. O ovome svjedoči sve što je rečeno u poslanicama, evanđeljima i Djelima apostolskim. Činjenica da je bio istinsko ljudsko biće toliko je dominantna da je vjerojatno odgovorna za gotovo uzgredan način na koji novozavjetni pisci prikazuju Isusovu ljudsku narav. Pavao je samo sažeo misao koju su svi priznavali kad je napisao da Krist "od žene bi rođen, Zakonu podložan" (Gal 4,4 – JB), od određene obitelji i potomstva (Rim 1,3). Nije smatrao potrebnim da to objašnjava.

a. Biblijski dokazi. Bliži pogled na evanđelja naglašava isto zajedničko uvjerenje. Rodio se u Davidovu gradu (Mt 2,1; Lk 2,4-11), živio je u Palestini i bio osuđen na smrt pod Poncijem Pilatom (Mt 27,11-50; Iv 18,28-19,37). Njegova se majka zvala Marija (Mk 6,3) i premda nisu zapisana imena Njegovih sestara, Njegova su se braća zvala Jakov, Josip, Šimun i Juda (Mt 13,55.56). U slici koju daju evanđelisti lako možemo nazrijeti karakteristike istinske ljudskosti. Jeo je (Mk 2,16), spavao (Mt 8,24) i umarao se (Iv 4,6) kao drugi ljudi. Dok je odrastao, bio je poslušan svojim roditeljima (Lk 2,51) i napredovao u mudrosti i rastu (Lk 2,40.52). Evanđelisti Ga opisuju kako često postavlja pitanja i traži odgovore (Mt 7,3.4; 9,28; Mk 7,18-19; Lk 7,24-28; Iv 11,34; 26,37). Poznavao je žalost i tjeskobu (Mt 26,37; usp. Iv 11,35; 12,27), kao i kušnje (Mt 4,1). Znao je što je glad (Mt 4,2) i žeđ (Iv 19,28). Volio je prijateljevati s drugima (Iv 11,5) i bio je svjestan njihove mržnje i zavisti (Iv 7,7; 15,18; Mk 15,10). Bio je čovjek molitve (Mt 14,23; Mk 1,35; Lk 11,1) koji je pokazivao vjeru (Mt 4,4; Iv 11,4). Također čitamo o Njegovom srditom pogledu (Mk 3,5), o glasnom poviku kad je bio sam na križu (Mt 27,46), kao i o otvorenom iskazivanju radosti (Lk 10,21). Apostolsko osvjedočenje ništa ne priječi da u Isusu vide istinskog čovjeka koji je bio "sličan ljudima" (Fil 2,7), s jednim izuzetkom: On "ne okusi grijeha" (2 Kor 5,21 – JB). Bio je nevini Jaganjac Božji "koji uzima grijeh svijeta" (Iv 1,29).

b. Ljudski život oblikovan prema biblijskim načelima. Nema sumnje da su ljudi prema Isusu postupali kao prema sebi ravnome smijući Mu se kad se nije složio da je Jairova kći mrtva (Lk 8,53) ili kad su Ga lažno optuživali kao "izjelicu i pijanicu" (Mt 11,19). Rugali su Mu se i tukli Ga oni koji nisu vidjeli razloga zašto ne bi mogli izbjeći odgovornost za svoje sramne po-

stupke (Lk 22,63). Predmet njihova prijezira i kritike bio je istinski čovjek. Njegov način života bio je toliko ljudski da se potpuno pouzdao u starozavjetna Pisma kao Božju otkrivenu riječ.

Kao član vjerske zajednice, odgojen na starozavjetnim Pismima, On je spise Staroga zavjeta smatrao nadahnutima i autoritativnima. Povijesne izvještaje dosljedno je smatrao istinitim i pouzdanim. U svojem poučavanju spominjao je Abela (Lk 11,51), Nou (Mt 24,37-39), Abrahama (Iv 8,56), Sodomu i Gomoru (Mt 10,15; 11,23,24), Izaka i Jakova (Lk 13,28), zmiju u pustinji (Iv 3,14), Salomona (Lk 11,31; 12,27), Iliju (Lk 4,25,26), Jonu (Mt 12,39-41) i mnoge druge pojedince i događaje iz Staroga zavjeta. Jasno je dao do znanja da su Njegova gledišta i nauk zasnovani na načelima i učenju Pisma (Mt 19,16-22; 26,24; Lk 4,1-13; 18,31-33). Kad je najavljivao neki biblijski citat, znao je reći: "Mojsije je, naime, rekao" (Mk 7,10), "lijepo je... prorokovao Izaija" (r. 6) ili "David, potaknut od Duha Svetoga, veli" (Mk 12,36). Ali, kako se to jasno vidi iz konteksta, vjerodostojnost ovim tvrdnjama i opomenama dala je činjenica što su to bile Božje zapovijedi (usp. Mt 19,4,5; Post 2,24). Svoj pečat odobravanja stavio je i na Postanak 1 i 2 (Mt 19,4,5; Mk 10,6-8). Često je upravo one događaje koji se suvremenom umu čine najneprihvatljivijima bez oklijevanja birao za svoje ilustracije.

Od posebnog je značenja što se Krist nakon svojeg uskrsnuća, kad se javio svojim učenicima prije uzašašća, pozabavio tumačenjem Pisma (Lk 24,25-27.44.45). Sa sigurnošću možemo reći da je čitav Njegov život kao čovjeka bio pod utjecajem Njegovog razumijevanja starozavjetnih Pisama kao Božje riječi. U svakoj krizi ili nekom drugom važnom trenutku u Njegovom životu, Stari se zavjet pojavljuje na način koji naglašava da je živio u skladu s njegovim svjetlom i s njegovih stranica čuo Božji glas.

2. Bezgrešna ljudska narav

Pri ocjenjivanju Isusove ljudske naravi moramo uzeti u obzir drugo jasno svjedočanstvo Novoga zavjeta o Njegovom bezgrešnom karakteru, koje je otvoreno izneseno u nizu izjava. Poslanica Hebrejima potvrđuje da je bio "iskušan u svemu (kao mi), samo što nije sagriješio" (Heb 4,15). Petar, koji je dobro poznao Isusa, govori za Njega da je "Svetac Božji" (Iv 6,69) dodajući da On "grijeha ne učini nit mu usta prijearu izustiše" (1 Pt 2,22 – JB). Ivan potvrđuje "da grijeha u njemu nema" (1 Iv 3,5), dok Pavao svjedoči da Krist "ne okusi grijeha" (2 Kor 5,21 – JB). Jednako je tako važno Isusovo svjedočanstvo: "Kao što sam i ja vršio zapovijedi Oca svoga." (Iv 15,10) "Ja uvijek činim što je njemu ugodno." (Iv 8,29) U nastavku je upitao svoje slušatelje: "Tko će mi od vas dokazati neki grijeh?" (r. 46)

Dio Kristovog poslanja imao je prave ljudske dimenzije. Posjedovao je bitne značajke ljudske naravi. Bio je "krv i meso" (Heb 2,14) i u svemu sličan ostalim ljudima (r. 17). Njegova ljudska narav nije odgovarala Adamovoj naravi prije pada u grijeh, niti je u svemu imao Adamovu narav nakon pada, jer Sveto pismo potvrđuje da je Kristova ljudska narav bila bezgrešna. Budući da je bio začet po Duhu Svetome, Njegovo je rođenje bilo toliko nadnaravno (Mt 1,20; Lk 1,35) da je anđeo kojega je Otac poslao rekao Mariji da će "to čedo biti sveto" (Lk 1,35 – JB).

On je došao "u obličju grešnog tijela" (Rim 8,3). Uzeo je ljudsku narav u palom stanju s njezinim slabostima, sklonostima i opterećenu posljedicama grijeha, ali ne i njezinu grešnost. Bio je doista čovjek, jedno s ljudskim rodom, osim grijeha. Mogao je istinito reći: "On [Sotona] protiv mene ne može ništa." (Iv 14,30; *en emoi ouk echei ouden*, doslovce znači "nema u meni

ništa”). Isus je uzeo ljudsku narav, oslabljenu i iskvarenu tijekom četiri tisuće godina grijeha, ali neokaljanu i bez mane. “Grieha u njemu nema”, piše Ivan (1 Iv 3,5).

Suglasno svjedočenje Pisma o Isusovoj bezgrešnosti ne znači da On nije mogao sagriješiti. Premda nam Sveto pismo kaže kako Bog ne čini zla i ne može biti napastovan (Jak 1,13), prikladno je istaknuti da je Isus kao ljudsko biće mogao sagriješiti, premda nije sagriješio. Odbio je raskinuti svoju prisnu zajednicu s Ocem. Bilo je strašnih borbi i kušnji, neke su bile izuzetno jake, kao što pokazuje borba u Getsemaniju kad je trebao odlučiti hoće li izvršiti Očevu volju (Lk 22,41-44). “Bogu hvala na njegovu neizrecivome daru!” (2 Kor 9,15) Za Kristovu tajnu nema odgovarajućih izraza. Naime, Kristova bezgrešnost nije samo pitanje moralnog savršenstva, nego i temelj Njegove žrtvene smrti. Njegova bezgrešnost ne odnosi se na samoga Krista, već i na Krista koji je umro za nas, Krista kao našeg Spasitelja. On je doista kvalificiran da grešnicima bude Gospodin, Otkupitelj i Veliki svećenik. Ova svetost, ova Isusova bezgrešnost moralna je pretpostavka za pomirenje koje ćemo razmatrati poslije (vidi II. C–E).

3. Krist kao Bog

a. Kristove titule. Uz ove izjave o Kristovoj pravoj i istinskoj ljudskoj naravi, o mjestu koje je ranokršćansko vjerovanje davalo Isusu možemo nešto saznati iz proučavanja imena i titula kojima se služio sam Isusu ili su Mu ih drugi dali. Premda ovdje navedene titule nisu dovoljne za sustavni prikaz Isusove Osobe i misije, one bez sumnje čine važan doprinos u tom smjeru.

(1) *Mesija/Krist*. Čini se logičnim otpočeti s “Mesijom” budući da kršćanska Crkva svoje ime duguje grčkoj istoznačnici *Christos*, “Pomazanik”. Hebrejska riječ odnosi se na osloboditelja kojega su Židovi očekivali i koji će biti Božje oruđe u uvođenju novog doba za Božji narod. I hebrejski i grčki izraz izvedeni su od korijena riječi sa značenjem “pomazati”. Novozavjetni pisci, nazivajući Isusa “Kristom”, očito su Ga smatrali odabranim za posebnu zadaću.

Titula “Krist” javlja se u Novome zavjetu više od pet stotina puta. Premda je među Isusovim suvremenicima postojalo više shvaćanja mesijanstva, uglavnom se prihvaća da su Židovi u prvom stoljeću mesiju smatrali osobom koja je u posebnom odnosu s Bogom. On će najaviti kraj vremena i tada će biti uspostavljeno Božje kraljevstvo. Preko njega će Bog ući u povijest i osloboditi svoj narod. Isus je prihvatio titulu “Mesija”, ali nije poticao njezinu uporabu jer je ovaj izraz imao političke konotacije koje su otežavale Njegovu zadaću. Isus nije ukorio ni Petra (Mt 16,16.17) ni Samarijanku (Iv 4,25.26) zbog uporabe ove titule. On sam je znao da je Mesija, kako je to vidljivo iz Markova izvještaja kad citira Isusove riječi o davanju čaše vode jednome od Njegovih učenika “zato što ste Kristovi” (Mk 9,41). Sve je ovisilo o sadržaju koji se pripisivao ovoj tituli, kao što je vidljivo iz Isusova odgovora Petru kod Cezareje Filipove. Ubrzo nakon Petrova priznanja da je Isus doista “Krist, Sin Boga živoga” (Mt 16,16), Isus je naglasio činjenicu da “Sin Čovječji mora mnogo pretrpjeti” (Mk 8,31; usp. Mt 16,21). Odbacujući misao o političkom mesijanstvu, On je mesijansku službu protumačio radikalno drukčije od onovremenih tumačenja. Ako je sebe smatrao Mesijom, onda je to bilo u kontekstu ispunjenja Staroga zavjeta, odnosno svijesti da je Božje oruđe za otkupljenje Božjeg naroda, pri čemu otkupljenje treba shvatiti u duhovnom, a ne nacionalističkom smislu.

Kristovo uskrsnuće pojasnilo je i potvrdilo Njegovu titulu Mesije. Tako je u vezi s uskrsnućem i izlivanjem Svetoga Duha Petar na Pedeseticu objavio “da je Bog učinio Gospodinom i

Mesijom tog Isusa koga ste vi razapeli” (Dj 2,36). Od samog početka tema kršćanskog propovijedanja i podučavanja bila je “Isus kao Mesija” (Dj 5,42). Osvjedočenje prve Crkve bilo je tako duboko da je “Krist” uskoro praktički postao osobno ime za Isusa. Evanđelje koje su naviještali bilo je početak “Radosne vijesti o Isusu Kristu, Sinu Božjemu” (Mk 1,1). Između ostalog, titula Mesija ili Krist za prve je učenike dobila smisao “pomazani obećani Kralj”.

(2) *Krist kao Gospodin*. Dok je Krist, ili Mesija, bila titula od posebnog značenja za židovske kršćane, titula “Gospodin” (grčki *kyrios*) imala je veće značenje za neznabošce. Međutim, nisu je uzeli iz neznabožačkih izvora, već iz Staroga zavjeta gdje je u grčkom izdanju (LXX) bila uporabljena za ime Jahve (Post 2,4) i Adonaj (Još 3,11; Ps 8,2.10). U svjetovnom grčkom jeziku “Gospodin” može biti jednostavno ukazivanje poštovanja (“gospodar” ili “gospodin”, Mt 13,27; Iv 4,19; Mt 10,24; Iv 15,15). U helenističkom svijetu riječju “gospodin” oslovljavala su se božanstava misterijskih kultura kao i imperatora. U više slučajeva kad je bila primijenjena na Isusa, značila je poistovjećivanje s Božanstvom, kako se to najbolje vidi iz Tomina priznanja vjere: “Gospodin moj i Bog moj!” (Iv 20,28)

Oslovljavajući Isusa kao Gospodina, prva Crkva željela Ga je uzdići iznad ljudske razine, kao osebujan predmet obožavanja (Dj 7,59.60), dostojan molitve (rr. 59.60) i povjerenja (Dj 16,31; Rim 10,9), začetnika našeg spasenja (Dj 15,11; 1 Sol 5,9). On je “Gospodar gospodara i Kralj kraljeva” (Otk 17,14; usp. 19,16) koji dijeli Božju narav, daje nam milost i mir (Fil 1,2; 2 Sol 1,2), tješi naša srca i učvršćuje nas u svakom dobrom djelu (1 Sol 2,16.17). U kršćanskoj uporabi ova titula podrazumijeva Isusovu apsolutnu suverenost nad svime što je vezano uz život i smrt i označava božanstvo. Za kršćane Krist je “jedini Gospodar i Gospodin” (Jd 4) i svaki je vjernik pozvan da se “obuče” u Njega (Rim 13,14); za Njega je svaki učenik spreman staviti na kocku svoj život (Dj 15,26) i čak umrijeti (Dj 21,13). On je jednostavno “Gospodin, Spasitelj Isus Krist” (2 Pt 1,11; 2,20). I u ovom je slučaju Kristovo uskrsnuće dalo prvim vjernicima pravo značenje Kristova gospodstva jer je, kako je Petar na Pedeseticu rekao mnoštvu, upravo ovim događajem Bog Njega učinio i *Kyriosom* i Kristom: “Neka sav dom Izraelov sa sigurnošću spozna da je Bog učinio i Gospodinom i Mesijom tog Isusa koga ste vi razapeli!” (Dj 2,36)

(3) *Sin Božji*. “Mesija” i “Gospodin” titule su koje se mogu shvatiti u smislu funkcije ukazujući na Božje djelovanje i namjere s određenim čovjekom. “Sin Božji”, još jedna titula koja se u Novome zavjetu pripisuje Isusu, ukazuje na nešto više od funkcije. Ona ukazuje na Isusov odnos s Bogom u Njegovu biću. Isus Krist je više od Božjeg čovjeka, oruđa Božjeg djelovanja. On je Sin Božji. Njegov odnos s Bogom nadilazi funkcionalnost. On je ontološke naravi. To je radikalno nova dimenzija koju je Novi zavjet unio u razumijevanje titule “Sin Božji”. Osim božanske akcije, u Njemu je i božansko biće. Sin je “u krilu Očevu” (Iv 1,18). Nešto od Očeva bića je u Sinu.

Pojam “Sin Božji” mogao je u Novome zavjetu značiti mnogo i malo. Njegovo je značenje zasnovano na osebujnoj uporabi ovog izraza u Starome zavjetu. Može se primijeniti na anđele (Job 1,6; 38,7). Ponekad je kralj nazivan Božjim sinom (2 Sam 7,14; Ps 2,7). Pravedni je narod nazvan sinovi Božji (Post 6,2); o Izraelu se također, u značenju cijelog naroda, govori kao o Božjem sinu (Izl 4,22; Hoš 11,1). Ali kad se ovaj izraz rabi za Isusa, kontekst pokazuje da ga ne smijemo razumjeti u istom smislu kao u spomenutim slučajevima. On je nazvan “Sin moj, Ljubimac, koji mi je mio” (Mat 3,17 – Ru). Marko piše Evanđelje o “Isusu Kristu, Sinu Božjemu”

(Mk 1,1). Matej izraz "sina svoga" iz Hošee 11,1 nedvosmisleno primjenjuje na Isusa. Petrovo priznanje kod Cezareje Filipove "Ti si Krist, Sin Boga živoga" (Mt 16,16) Isus prihvaća bez pitanja i pripisuje ga božanskom otkrivenju (r. 17). Oni koji su Ga optuživali što je rekao: "Sin sam Božji" (Mt 27,43; usp. Iv 19,7), morali su Ga čuti da rabi ovu titulu. Iz sinoptičkih evanđelja jasno je da je Isus prihvaćao ovu titulu i sebe smatrao Božjim Sinom (Mt 11,27; Mk 13,34). Ova titula dobiva svoje najpotpunije značenje u Evanđelju po Ivanu, koje u mnogo slučajeva rabi izraz "Sin" umjesto "Sin Božji", što je još jedan način isticanja Isusovog jedinstvenog stanja. Bog i Njegov Sin na jedinstven su način povezani jedan s drugim (Iv 3,35; 5,19.20). Sam Isus je tvrdio da je to Njegov naziv (Iv 10,36), a Židovi su Njegovo oslovljavanje Boga Ocem razumjeli kao izjednačavanje "s Bogom" (Iv 5,18).

Ostali novozavjetni pisci kršćansku vijest označavaju kao "evanđelje Božje ... o Sinu svome" (Rim 1,1.3). Dosta rano u svojoj službi Pavao je kršćanski put mogao opisati kao vjeru "u Sina Božjega" (Gal 2,20). Poslanica Hebrejima ne samo što govori o sinovstvu Isusa Krista, nego ga i posebno naglašava. Krist nadvisuje starozavjetne proroke (Heb 1,1.2), On je "Sin" zato što je "odsjev njegova sjaja i otisak njegove biti" (r. 3), On uživa položaj Sina i zbog toga je uzvišeniji od anđela (rr. 4.5) i veći od samog Mojsija (rr. 5.6).

U najpotpunijem smislu Sin je dionik Očeve naravi. Ima iste karakteristike (Iv 5,21; 8,58; 21,7), čini ista djela (Mt 9,2; Iv 5,24-29) i ima pravo na isto štovanje kao i Otac (Iv 5,23; 14,1). Upravo kao što Njegovo uskrsnuće daje veće značenje titulama koje smo dosad razmatrali, ono daje još veće značenje "Sinu" jer se Isus, prema Pavlovim riječima, "uskrsnućem od mrtvih ... pokazao kao Sin Božji, sa svom vlašću" (Rim 1,4). Ako je Kristovo sinovstvo prije Njegove smrti moglo biti nejasno, toga nakon Njegova uskrsnuća više nije moglo biti.

b. Isus kao Bog. U najmanje tri slučaja biblijski pisci jasno govore o Isusu kao Bogu. U jednom od njih (Heb 1,8.9 – JB) pisac citira Psalam 45,7.8 u kojem Bog govori Sinu: "Prijestolje je tvoje, Bože, u vijek vjekova, i pravedno žezlo – žezlo je tvog kraljevstva. Ti ljubiš pravednost, a mrziš bezakonje, stoga Bog, Bog tvoj, tebe pomaza uljem radosti kao nikog od tvojih drugova." U ovom ulomku je Sin, koji je uzvišeniji od anđela (Heb 1,4–2,9), Mojsija (Heb 3,1-6) i levitskog velikog svećenika (Heb 4,14–5,10), oslovljen kao Bog. Kao Otac, i Isus posjeduje božansku narav.

Drugu izričitu tvrdnju nalazimo u Ivanu 1,1: "U početku bijaše Riječ, i Riječ bijaše kod Boga – i Riječ bijaše Bog." Premda postoje izuzeci od pravila, uporaba riječi "Bog" u 1,1c ("Riječ bijaše Bog") bez člana razlikuje predikat od subjekta glagola "biti" i time potvrđuje izbor "Riječ bijaše Bog" (JB). Osim toga, izostavljanje člana naglašava kvalitetu i karakter Riječi. Nakon što je prikazao razliku između Riječi i Boga Oca (r. 1b), Ivan potvrđuje da Ona dijeli narav s Ocem. U prvoj od tri kratke rečenice u prvom retku Ivan potvrđuje apsolutno, nadvremensko postojanje Riječi. Ona postoji od početka, prije vremena i stvaranja. Ovo vječno postojanje, međutim, nije bilo u osami, jer Ivan dodaje da "Riječ bijaše kod Boga". Ona se razlikovala od Boga, ali je bila u zajedništvu s Njim, u pravom smislu istovjetna s Bogom. Ovo apostol potvrđuje nedvosmislenom izjavom da "Riječ bijaše Bog". Predikat "Bog" u trećoj rečenici ove izuzetne objave nalazi se u naglašenom položaju, vjerojatno da se izbjegnju neodgovarajući zaključci o naravi Riječi. Vječno pretpostojeća u osobnoj uzajamnoj zajednici s Ocem, Riječ je u četrnaestom retku prepoznata kao Isus iz Nazareta, božanska u svojoj biti.

Nigdje u Novome zavjetu Isus nije jasnije prepoznat kao Bog nego u posljednjem ulomku u kojem na Isusov poziv da dotakne Njegove rane, Toma, sumnjičav učenik, izgovara riječi: "Gospodin moj i Bog moj!" (Iv 20,28) Ovo priznanje je to značajnije što ga zbog njega Isus nije prekorio (r. 29; usp. Otk 19,10). Kao što je Izrael iskazivao štovanje Jahvi riječima: "Gospode, Bože naš" (Ps 99,8 – Ša), tako su kršćani za Isusa mogli reći: "Gospodin moj i Bog moj!" i: "[Poštujte] Sina kao što [poštujete] Oca" (Iv 5,23).

c. Svjestan božanske naravi. U Ivanovom evanđelju sačuvan je niz Isusovih izjava koje svjedoče da je bio svjestan svoje božanske naravi. On je uvijek iznova tvrdio da je uzvišenijeg podrijetla i naravi od zemaljske. Naučavao je da je "sišao s neba" (Iv 3,13). Ustvrđio je: "Vi potječete odozdo, ja potječem odozgo. Vi potječete od ovoga svijeta, ja ne potječem od ovoga svijeta." (Iv 8,23) Ovi tekstovi ukazuju na preegzistenciju koja je još naglašenija u pitanju: "A još da vidite Sina Čovječjega kako uzlazi gdje je prije bio?" (Iv 6,62) ili u Njegovoj molitvi: "A sada, Oče, proslavi ti mene kod sebe samog slavom koju imadoh kod tebe prije nego postade svijet." (Iv 17,5)

Ovu svjesnost da je ontološki božansko biće nalazimo u više značajnih kazivanja "Ja sam": "Ja sam kruh života" (Iv 6,35), "Ja sam svjetlo svijeta" (Iv 8,12), "Ja sam vrata ovčama" (Iv 10,7), "Ja sam pastir dobri" (r. 11), "Ja sam uskrsnuće i život" (Iv 11,25), "Ja sam put, istina i život" (Iv 14,6), "Ja sam pravi trs" (Iv 15,1).

Isus ne samo što donosi ili daje kruh, život, svjetlo ili uskrsnuće, On jest sve to. U židovskim ušima ove izjave "Ja sam" morale su izazvati asocijacije na božansko, jer u Septuaginti, grčkom prijevodu hebrejskog Staroga zavjeta, ovim se naglašenim "Ja Jesam" često služi sam Bog (usp. Pnz 32,39; Iz 41,4; 43,10 i drugi). Isti smisao jasno ističu drugi ulomci u kojima Gospodin rabi formulu "Ja sam" bez dodavanja modifikatora predikata, kao na primjer u Ivanu 8,24.28 i 13,19. Najočitiiji takav primjer nalazimo u Ivanu 8,58: "Zaista, zaista, kažem vam, prije nego je Abraham bio, Ja Jesam." Razbješnjeli, Njegovi protivnici "digoše kamenje da ga bace na njega" (r. 59) očito smatrajući Isusovu izjavu bogohulnom tvrdnjom o jednakosti s Bogom, o nepromjenjivosti, tvrdnjom da je Bog.

4. Jedna Osoba – istinski božanska, istinski ljudska

Nakon što smo zaključili da Novi zavjet naučava kako je Isus iz Nazareta bio istodobno božanske i ljudske naravi, još uvijek se nalazimo pred najvećim od svih kristoloških problema i predmetom od najvećeg značenja. Kako mogu postojati dvije naravi, a samo jedna osoba? Premda možemo zaključiti da je teško naći odgovor na ovo pitanje, Sveto pismo nas poziva da istražujemo Božju tajnu, Krista (Kol 2,2.3); sam Isus nam kaže da je prava spoznaja Njega moguća samo putem otkrivenja (Mt 11.25-27; 16,17).

Prvo moramo ustvrditi da gledište po kojem Isus ima dvije naravi sjedinjene u jednoj Osobi zahtijeva samo Pismo. Već smo zamijetili da Sveto pismo prikazuje Krista kao Osobu s božanskom i ljudskom naravi. Stalno se podrazumijeva da su one sjedinjene u jednoj Osobi, premda to formalno nije izrečeno u Novome zavjetu koji prikazuje Isusa kao jednu Osobu, jednu nepodijeljenu ličnost, u kojoj su dvije naravi nerazdvojno sjedinjene. Tako Pavao kaže za Krista da je po svojoj ljudskoj naravi Davidov potomak (Rim 1,3), a "po Duhu Svetom ... sin Božji" (r. 4) – dvije naravi u jednoj Osobi. U Poslanici Hebrejima od samog početka sustavno

se razvija misao o Kristove dvije naravi u jednoj Osobi. Prvo poglavlje proglašava Kristovo božanstvo (rr. 2.3.6.8.10-12), dok drugo raspravlja o Njegovoj ljudskoj naravi (rr. 9.14.16.17). Pavao u svojem opisu Krista govori o istoj osobnoj zajednici, koji ima lik (odnosno narav) Boga, ali koji se zbog svoje ljudske naravi ponizio uzimajući narav ("lik") sluge, postavši sličan ljudima (Fil 2,6-8). Ivan na sličan način potvrđuje da je Riječ, koja bijaše Bog, postala tijelom i da se Krist, imajući božansku i ljudsku narav, nastanio među ljudima (Iv 1,1-18).

Ovo je osvjedočenje među prvim vjernicima bilo tako snažno da apostoli bez i najmanjeg oklijevanja na istu osobu primjenjuju karakteristike ljudske i božanske naravi. Tako je Onaj koji svemir održava svojom silnom riječi napredovao u mudrosti i rastu. Onaj koji je bio prije Abrahama, rodio se u štalici. Onaj koji umire sve je ispunio. U nekim su slučajevima obje naravi zgusnute u jednom jedinom izrazu, kao kad čitamo da su "Gospodina slave razapeli" (1 Kor 2,8). Izjave ove vrste nisu ni proturječne ni apsurdne kad ih promatramo u svjetlu ljudsko-božanske zajednice kako je prikazana u Pismima. One imaju smisla samo ako su ove obje naravi bile sjedinjene u jednoj Osobi, u Bogočovjeku.

II. Njegova služba i smrt

Prvi se kršćani nisu protivili pripisivanju ljudske i božanske naravi Isusu iz Nazareta. No premda ih je zanimalo tko je Isus (Mt 16,13-17), oni su još veće zanimanje pokazali za Njegovu zadaću i djelo. Sve jasnije shvaćanje o tome pomoglo im je da bolje razumiju što je zbog svoje jedinstvene osobe mogao za njih učiniti.

A. Djelo koje je došao izvršiti

Pozorno čitanje Novoga zavjeta pokazuje da su pisci bili osvjedočeni u postojanje svrhe Isusova dolaska. On se nije jednostavno "pojaviо" niti je bio samo nadareni Galilejac s posebnim poznavanjem Božjih putova. Njega je "poslao" Otac; to je tvrdnja koja se samo u Evanđelju po Ivanu pojavljuje oko četrdeset puta. Sam je Gospodin često pokazivao da je svjestan kako ima od Boga povjerenu zadaću. Za opis ovog poslanja rabljene su dvije riječi: opća riječ *pempō* i određenija *apostellō*, koje ukazuju na prisnu vezu između onoga koji šalje i poslanog. Kao Božji pomazani Sluga, Isus je smatrao da postoji odluka koju treba ostvariti. Luka to prilično snažno ističe uporabom grčkog glagolskog oblika *dei* ("mora" ili "treba") oko osamnaest puta (Lk 2,49; 4,43; 9,22; 24,44 i drugi). Umjesto da sebe smatra samo jednim od mnogih božanskih vjesnika, Isus je znao da je Vjesnik-Sin (Mk 12,6.7). Budući da Ga je Otac izdvojio, poslao u svijet (Iv 10,36) i dao Mu vlast (Iv 8,42; Mt 9,6), ne bi bilo u redu da vrši svoju volju (Iv 4,34; 5,30; 6,38). U Svetom je pismu posebno naglašeno više ciljeva Njegovog rada i misije.

1. Da potvrdi Božja obećanja

Riječ je tijelom postala da potvrdi obećanja koja je Bog dao ocima, počevši s protoevanđeljem u Postanku 3,15 i nastavljaajući kroz cijeli Stari zavjet (Iz 7,14; 9,6; Mih 5,1). O dolasku Sina postojale su dvije linije proročanstava: On je trebao doći kao Spasitelj od grijeha, unaprijed prikazan u starozavjetnim žrtvama (Post 4,3.4; Lev 1,3-9; 17,11) i naviješten po prorocima (Iz 52.13-14; 53;3-6; Dn 9,26; Zah 13,1.7), i kao Kralj svojeg kraljevstva (Post 49,9.10; Ps 2; Jr 23,5.6).

2. Da uspostavi Božje kraljevstvo

Isusu je bilo jako stalo do toga da uspostavi Božju vladavinu i Njegovo kraljevstvo na Zemlji (Mt 4,27; Lk 19,11-27). U sinoptičkim evanđeljima središnja tema Isusova propovijedanja, Božje kraljevstvo, bila je najavljena kao nešto što će se pojaviti u budućnosti, ali je već bilo prisutno, očitovano u Njegovoj Osobi i službi (Mt 12,28). Kraljevstvo je bilo tamo gdje je bio On. Tajna da čovjek bude njegovim dijelom, sada ili u budućnosti, bila je u pripadanju Njemu (Mt 7,23; 25,41).

3. Da prenese spoznaju o Bogu

Budući da je spoznaja Boga bitna za vječni život, dio Kristove zadaće bio je prenijeti je ljudima (Iv 17,3). U Starome zavjetu Bog se otkrio kao Stvoritelj i Vladar (npr. Ps 33,6; Iz 40,12-17; 45,18; Jr 10,12), a nerijetko i kao Otac izabranog naroda (kao u Pnz 32,6; Iz 22,21; 63, 16; Mal 1,6). Isus je pomagao grešnicima da o Bogu misle s pouzdanjem i štovanjem, s ljubavlju kao i sa strahom, kao o Ocu koji zna što nam je potrebno prije nego što Ga zamolimo i koji svojoj djeci ne uskraćuje nijednoga dobra. Ovo je mogao otkriti samo Sin (Mt 11,27; Lk 10,22), više svojim djelima nego naučavanjem, jer je u Njemu bilo utjelovljeno otkrivenje (Iv 14,7-10) koje računa na ljubav srca i poziva na pokoravanje volje.

4. Da bude Božji sluga

Pojam sluga ima važnu ulogu u novozavjetnom razumijevanju Isusovog djela i zadaće. On sam je tvrdio da "nije došao da mu služe, nego da on služi" (Mt 20,28). Pojam Božjeg sluga potječe izravno iz četiri poznate Izaijine Pjesme o Sluzi Jahvinu (Iz 42,1-4; 49,1-6; 50,4-9; 52,13-53,12). Premda se raspravljalo o tome je li sluga u ovim pjesmama pojedinac ili se odnosi na cijeli Izrael, zadaća sluga u ovim ulomcima mnogo je razumljivija ako se na umu ima pojedinac. On je pomazan (Iz 42,1), pozvan da na zemlji uspostavi pravo (rr. 1.3.4), da proširi službu na neznabošce (rr.1.4; Iz 50,4) kao i na Izraela (Iz 49,5.6a), da bude Božje oruđe u spasenju po cijelome svijetu (rr. 1-6), ali da svoju zadaću ostvari dragovoljnim pokoravanjem sve do zamjениčke smrti (Iz 53,4-6.8.10-12).

U rječitom ispunjenju ovog proročanstva Isus je izravno citirao Izaiju 53,12 potvrdivši kako je svjestan da se u Njemu ispunila starozavjetna slika sluga (Lk 22,37). Tako i Matej kad opisuje Isusovu službu liječenja, citira Izaiju 53,4 kao ispunjenje u Isusu (Mt 8,17). To čini i Luka kad izvještava o Filipovom susretu s etiopskim dvoraninom, posebno kad na Isusa primjenjuje izravan citat iz Izaije 53,7.8 (Dj 8,32.33). U 1. Petrovoj nekoliko izravnih aluzija na Slugu patnika pokazuje da je apostol imao na umu Izaijin ulomak (1 Pt 2,22 = Iz 53,9; 1 Pt 2,24a = Iz 53,12; 1 Pt 2,24b = Iz 53,5; 1 Pt 2,25 = Iz 53,6). Kao dio svoje zadaće, Riječ, koja je po naravi bila sam Bog (Fil 2,6), uzela je na sebe narav sluga (r. 7) da bi se božanski život mogao prikazati ljudima u liku sluga (rr. 5-7). On je postao poslušan do smrti da bi otkrio istinsku ljudsku narav i Ocu prinio savršenu poslušnost koju Njemu duguje čovječanstvo.

5. Da ostavi primjer

Isus je poslušnost Očevoj volji smatrao svojom zadaćom. Slikovitim jezikom ustvrdio je da se Njegova hrana sastoji u tome da čini Božju volju (Iv 4,34) i jasno potvrdio da nije sišao s

Neba da vrši svoju volju, "nego volju onoga koji me posla" (Iv 6,39; usp. 5,30). Suprotno prvom Adamu, drugi je Adam ostao u ljubavi svoga Oca (Iv 15,10; usp. 14,31), voljan da čini što je Njemu ugodno (Iv 8,29) i dovrši djelo Onoga koji Ga je poslao (Iv 4,34). To je zahtijevalo stalan sukob sa zlom pa se naučio "poslušnosti od onoga što je pretrpio" i patnjama (Heb 2,10; usp. Mt 26,39-45; Lk 22,42-46) postigao "savršenstvo" (Heb 5,8.9).

Ova istina podupire neumorni poziv na oponašanje Kristova života i službe. Kršćani su pozvani da "budu jednaki slici njegova Sina" (Rim 8,39) i potiče ih se da se zaodjenu "Gospodinom Isusom Kristom i, u brizi za tijelo, ne pogodujte požudama" (Rim 13,14 – JB; usp. Kol 3,10), da slijede Kristov primjer (1 Sol 1,6), da ostanu u Kristu i žive kako je On živio (1 Iv 2,6) te da žive "u ljubavi" po uzoru na primjer koji im je Krist dao (Ef 5,2; usp. 1 Pt 3,8.9). U klasičnom slučaju, kad se obraća robovima i poziva ih da čak i ako nepravedno trpe budu pokorni svojim gospodarima, Petar objašnjava: "Ta na to ste i pozvani, jer je Krist trpio za vas i ostavio vam primjer da idete njegovim stopama." (1 Pt 2,21)

6. Da ozdravlja slabe i bolesne

Isus je došao da ozdravlja. Daleko od toga da pokaže prijezir prema slabima i bolesnima, On je pokazao da je Njegova zadaća i djelo tijesno povezano s krhkim i slabim tijelom i duhom. On je mnoge izliječio (Mt 4,23). I kamo god bi došao, u bilo koje selo, grad ili zaselak, "postavljali bi bolesnike na trgove" (Mk 6,56; usp. Lk 4,40). "Veliko se mnoštvo naroda slijegalo da ga čuje i da se liječi od svojih bolesti" (Lk 5,15), "a sila ga je Gospodnja nukala da liječi" (r. 17, JB). Nema sumnje da je ovo bio dio Njegove zadaće. Dvanaestorici koju je poslao, Isus je naložio: "Liječite bolesnike, uskrisujte mrtvace, čistite gubavce, izgonite zle duhove!" (Mt 10,5-8; usp. Lk 10,8.9)

Isus je bolest smatrao posljedicom pada u grijeh. Budući da je Njegova zadaća bila da uništi đavolska djela, On je činio sve da ozdravi bolesne i oboljele. No Njegova čudesna ozdravljenja bila su više od spektakularnih čuda. Govoreći o Njegovim izlječenjima u Kafarnaumu, Matej jasno kaže da je Isusova služba liječenja bila ispunjenje Izajjinog proročanstva o zadaći i radu Sluge poslanog od Boga: "On slabosti naše uze i ponese naše bolesti." (Mt 8,17; Iz 53,4) Premda Matej ne spominje pomirenje, on u Isusovoj službi ozdravljanja vidi jasnu vezu između djelovanja Sluge i ljudskih bolesti. Njegove aktivnosti liječenja bile su dio Božjeg plana i Kristovo djelo. One su pokazivale da je Onaj koji je trebao doći u naznačeno vrijeme, sada među njima. One su postavile nadnaravni temelj za jedinstveno božansko samootkrivenje koje ih je pratilo.

7. Da grijeh učini izuzetno grešnim

U Kristovu zadaću milosrđa bilo je uključeno i otkrivanje stvarnog moralnog stanja čovječanstva. Svojim radom On je u ljudskim bićima neizostavno morao izazvati svijest o krivnji, pokajanju, vjeri, nadi i ljubavi. Njegovo ponašanje i poučavanje učinili su grijeh neizmjereno grešnim. Njegova prisutnost i služba izazivali su osjećaj grijeha (Lk 5,8; 7,36-50). On je bio pravo utjelovljenje Radosne vijesti. Dok je osuđivao grijeh, pozivao je grešnika da primi oprost i uspostavi zajednicu s Pobjednikom koji je od samog početka nadvladao svijet (Mt 4,1-11; Iv 16,33). Pokvareni grešnici su Ga odbacili i ubili; time su samo pokazali dubinu čovjekove krivnje i veličinu njegove potrebe.

8. Da bude vjeran Veliki svećenik

Krist je došao da se osposobi za djelo vjernog Velikog svećenika. Postao je tijelom i iskusio sve što doživljava čovjek, osim grijeha, da bi mogao postati Veliki svećenik (Heb 2,17.18). Krist je svojim djelom primio trostruku službu velikog svećenika iz starozavjetnih vremena: da prinese godišnju žrtvu pomirenja za Svetište i cijelu zajednicu, da posreduje za vjerne i da blagoslovi narod (Lev 4,16-21; 16,1-28).

9. Da svojom smrću spasi grešnike

U Kristovu zadaću bila je uključena i Njegova smrt. On je došao “da uništi đavolska djela” (1 Iv 3,8), “uzme grijeha” (r. 5) i tako oslobodi sve koji su cijelog života živjeli kao robovi đavla (Heb 2,14.15). Pavao je to ovako izrazio u pismu Timoteju: “Sigurna je riječ i zaslužuje punu vjeru: Krist Isus dođe na svijet da spasi grešnike.” (1 Tim 1,15) Međutim, to se nije moglo postići samo “smrću”, kako to kazuje tvrdnja u Hebrejima (Heb 2,14). On je mogao doći suditi svijetu, ali je radosna vijest što je došao spasiti grešnike. Nužnost utjelovljenja i cilj Kristove zadaće Božji je odgovor na grijeh. Dragovoljna smrt kao žrtva za grijeh bila je glavni dio Njegova djela.

B. Djelo proročeno u Starome zavjetu

1. Namjera u Kristovom umu

Kristova smrt nije bila primisao ili slučajnost, već ostvarenje određene namjere u vezi s utjelovljenjem. Evanđelja bilježe izjave koje potvrđuju da je ova namjera bila prisutna u Kristovom umu već na samom početku Njegove službe. Tragični ton koji čujemo gotovo na samom početku četvrtog evanđelja (Iv 3,14.15) nalazi potvrdu u sinoptičkim izvještajima (Mt 9,15; Mk 2,19.20; Lk 5,34.35). Čim su Ga učenici priznali kao Krista iz proroštva (Mk 8,29), Isus je njihovu pozornost usmjerio na pravo obilježje svoje zadaće, “da Sin Čovječji mora mnogo trpjeti, da će ga starješine, glavari svećenički i književnici odbaciti, da će biti ubijen i da će uskrsnuti poslije tri dana” (Mk 8,31; usp. Mt 16,21).

Tu je bila jasno prikazana spasiteljska svrha te smrti. Njegova najistaknutija izjava jest da “nije došao da mu služe, nego da on služi i da dadne svoj život kao otkup mjesto svih” (Mt 20,28; Mk 10,45). Dok su prva dva evanđelja gotovo paralelna u izvještajima o uspostavi Posljednje večere (Mt 26,26-29; Mk 14,22-25), na Markovo: “Ovo je krv moja, krv Saveza, koja se proljeva za sve” (Mk 14,24), Matej dodaje riječi “za oprostjenje grijeha” (Mt 26,28). U Matejevom dodatku Isus iznosi teološko tumačenje smrti koja Ga čeka.

Za Isusa su Njegovu smrt i događaje vezane uz nju prorekli starozavjetni proroci i ti su događaji bili dio božanskog plana (Mt 26,54.56; Lk 22,37 = Iz 53,12; Luka 24,44; Iv 17,12 = Ps 41,10) koji je On predosjećao i prihvatio. On je svojevolumno dao svoj život; nitko Mu ga nije uzeo. Do kraja je imao vlast dati ga i vlast ponovno ga uzeti (Iv 10,17.18; usp. Mt 26,53).

2. Osvjedočenje koje su dijelili novozavjetni pisci

Zajedno s Isusom, novozavjetni pisci smatrali su da je Stari zavjet prorekao evanđeosku priču, bar u slikama i simbolima. U njihovim očima Izaijina slika Sluge Gospodnjeg bila je proročanstvo o Kristu (Mt 18-21; Dj 8,32-35; 1 Pt 2,21-25). Ovo je gledište posebno vidljivo

kad se radi o Kristovom stradanju. Petar je ustvrdio: "Bog je tako ispunio što bijaše unaprijed navijestio preko svih proroka, da će njegov Mesija trpjeti." (Dj 3,18) Pavao je podsjetio vjernike u Korintu "da je Krist, suglasno Pismima, umro za naše grijehе" (1 Kor 15,3); nužnost te smrti našao je u starozavjetnim Pismima (Dj 17,2.3). Također je priznao, ovaj put pred kraljem Agripom, da nije navijestao "ništa drugo osim što su kazali proroci i Mojsije da će se dogoditi: da će Mesija morati trpjeti" (Dj 26,22.23). "On koji osobno", piše Petar, "u svom tijelu naše grijehе uznese na križ, da mi, umrijevši svojim grijesima, živimo pravednosti; on čijim ste modricama izliječeni" (1 Pt 2,24). Posljednje su riječi izravni citat Izaijina opisa zamjениčkog trpljenja Sluge koji će doći (Iz 53,5) i dio šireg, već spomenutog ulomka Izaije 52,13–53,12, u kojem Sluga patnik, nakon što je opravdan, spašava svoje progonitelje i posreduje za prijestupnike.

Apostoli se nisu ustručavali ukazati na određena proročanstva kao što je proročanstvo o izdaji Krista (P2 41,10-12; Dj 1,16), o Njegovom raspeću i događajima koji su bili s njim povezani (Ps 22,2.8.9.19; Mt 27,39-41; Mk 15,34; Iv 19,23.24) te o Njegovu uskrsnuću (Ps 16,8-10; Dj 2,22-28). Matej je svoje čitatelje podsjetio kako je Zaharija prerekao da će Krist biti prodan za trideset srebrnika (Zah 11,12.13), a ovo se proročanstvo ispunilo u Judinoj izdaji Isusa (Mt 26,15). Isti starozavjetni prorok prerekao je da će mač udariti pastira da bi se stado razbježalo (Zah 13,7; Mt 26,31).

Njihovo je gledište jasno izraženo u 1. Petrovoj 1,10-12: "Ovo su spasenje istraživali i ispitivali proroci koji su prorekli vama određenu milost. Dok su ispitivali na koje i na kakvo je vrijeme upućivao Kristov Duh – koji bijaše u njima – kad je unaprijed navješćivao Kristu određene patnje i proslavljenje što će doći poslije njih, bijaše im objavljeno da nisu za same sebe, nego za vas iznijeli ono što su vama sada, uz pomoć Duha Svetoga što je poslan s Neba, objavili propovjednici Radosne vijesti."

Godinama prije, onima koji su se čudili ozdravljenju čovjeka hroma od rođenja, isti je apostol objasnio da su "i ostali proroci, koji su vama govorili od Samuela i njegovih nasljednika, također navješćivali ovo vrijeme" (Dj 3,24).

3. Prevažna smrt

Prema onome što smo vidjeli u vezi s Kristovim poslanjem i djelom, ne treba iznenaditi da su, nasuprot običnim ljudskim bićima, Kristova smrt kao i Njegov život od najvećeg značenja. Ona je vrhunac svih četiriju evanđelja. Ivan, na primjer, posvećuje dvanaest svojih poglavlja Kristovoj javnoj službi, a devet događajima koji opisuju Njegovo stradanje u razdoblju između Posljednje večere i Njegove smrti i uskrsnuća. Matej posvećuje četvrtinu svojeg evanđelja posljednjem tjednu Kristove službe, Marko oko jedne trećine, a Luka više od jedne petine. Križ zauzima središnje mjesto u evanđeljima; on je vrhunac njihovog izvještaja.

Smrt razapinjanjem bila je krvava i okrutna, užasno zastrašujuća, posebno za Židove u prvom stoljeću. Ona ih je podsjećala da je obješeni o stablo Božje prokletstvo (Pnz 21,22.23). No upravo je ovaj omrznuti križ bio središte Isusove zadaće i Božjeg plana. Ivan u njemu vidi spasenje svijeta (usp. Iv 3,13.14; 12,32); Budući da je čitav život posvetio Ocu, na kraju je otišao u smrt nevin, dragovoljno i sukladno volji svojeg Oca. Isusova smrt ima beskonačnu vrijednost pomirenja.

C. Pomirenje – elementi vezani uz pomirenje

U samom srcu kršćanske vjere je križ i na tom je križu Sin Božji osigurao spasenje grešnika. Pomirenje znači da je Isus Krist svojom smrću riješio problem koji je grijeh stvorio. Sve što je trebalo učiniti, On je učinio. Prije nego što razmotrimo novozavjetni nauk o Kristovom pomirateljskom životu i smrti, definirajmo ovu terminologiju i ukratko razmotrimo neke ključne elemente što ih nalazimo u Novome zavjetu, a zaslužuju posebnu pozornost.

1. Što znači riječ “pomirenje”

Naša riječ “pomirenje” etimološki ne odgovara nijednoj hebrejskoj ili grčkoj riječi koju njezime prevodimo. One su izvedene iz izraza koji etimološki označavaju skladan odnos ili skladnu zajednicu s nekom osobom. Zbog toga mi rabimo riječ “pomirenje”. No postupno je ovaj izraz u teološkom jeziku dobio ograničenije značenje pa više ne ukazuju na svoj prvotni smisao, već na proces kojim se uklanjaju prepreke za pomirenje. Stoga pomirenje podrazumijeva poduzimanje određenih koraka da bi se uklonile posljedice otuđenosti i uspostavio skladan odnos.

2. Izvorno skladan odnos

Ključ za biblijsku doktrinu o pomirenju jest tvrdnja da su Bog i ljudi idealno jedno u životu i interesima. Od Postanka do Otkrivenja svuda se polazi od tvrdnje da Bog i ljudi trebaju imati skladnu zajednicu. Takva je slika Adama i Eve u Edenu (Post 1–3). U Starome kao i u Novome zavjetu, ovoj se tvrdnji suprotstavlja činjenica da je u ovom zajedništvu nastupio radikalni prekid (Post 3,22-24; Iz 59,1,2; Rim 5,12; Ef 2,1). Čovjekov život u neobnovljenom stanju otuđen je od Boga. Ljudi “prebivaju u tami” (Lk 1,79; usp. Iv 12,46), “otuđeni [su] od Božjeg života” (Ef 4,18), “otuđeni i ... postali neprijatelji svojim mišljenjem i zlim djelima” (Kol 1,21) i “bez Boga u ovom svijetu” (Ef 2,12). Oni njeguju “neprijateljstvo prema Bogu” (Rim 8,7) i neprijatelji su Bogu (Rim 5,10). To se ne odnosi samo na neznabošce (Rim 1,23.25.26), nego i na Židove koji se ponose posjedovanjem Zakona (Rim 3,9.23). “Nema čovjeka koji ne griješi”, odjekuje u Starome zavjetu (1 Kr 8,46); “nema nijednog što čini dobro, ni jednoga jedinog” (Ps 14,3 – Ru).

3. Uzrok otuđenosti

Uzrok ove otuđenosti od Boga jasno je ocrtan. Uzrok je naš grijeh, naša uporna neposlušnost Božjoj volji. U osnovi grijeha je misao o zakonu i zakonodavcu, jer “grijeh je bezakonje” (1 Iv 3,4 – JB). Zakonodavac je Bog. Grešnost grijeha leži u činjenici da je grijeh kao prijestup Zakona u prvom redu pobuna protiv Boga, čak i onda kad zlo učinimo drugima ili sebi (usp. Post 39,9; Ps 51,5). Daleko od toga da bude bezličan i stran Bogu, Zakon je prijepis Njegova karaktera i volje. Biti mu poslušan ili ne ozbiljna je stvar, ne zato što se odnosimo prema nekom bezličnom dokumentu, nego zato što Zakon treba razumjeti kao odnos prema Bogu kao osobi. Ne smijemo izgubiti iz vida činjenicu da kršenje Zakona povlači ozbiljne posljedice: čovjek se izlaže kazni, posebno smrti kao posljedici grijeha. Po svojoj naravi, tvrdi Pismo, Bog nije ni popustljiv ni ravnodušan prema prijestupu. “Bog se ne da izrugivati”, objašnjava Pavao. “Što tko sije, to će i žeti!” (Gal 6,7 – JB). Zakon vraćanja za nepokajano grešnika izražen je u svečanoj opomeni: “Jer plaća je grijeha smrt.” (Rim 6,23 – JB) Zapravo, objašnjava apostol, grešnik je već mrtav “zbog svojih prekršaja i grijeha” (Ef 2,1).

To ne znači da se Bog hladno drži po strani i prezire grešnike ili da se od njih uvrijedeno okreće. Isto Sveto pismo, koje beskompromisno objavljuje Božje nesmanjeno neprijateljstvo prema grijehu (Iz 59,1.2; Hab 1,13; usp. Iv 1,29) i strašne posljedice koje slijede, govori o Bogu punom ljubavi, milosrdnom i sporom na srdžbu (Izl 34,6; Pnz 7,6-8; 1 Iv 4,8.16). On se uvijek iznova približava grešnicima nastojeći ih izbaviti od zla koje ih upropaštava i odvaja od Boga (Post 3,9; Jr 3,11-14; Hoš 6,1; Lk 13,34). U vrhunskoj gesti ljubavi i milosrđa On je došao u svojem Sinu Isusu, koji je sišao "da traži i spasi što je izgubljeno" (Lk 19,10) i umro od ruku grešnih ljudi za nas koji smo još uvijek bili grešnici. "Dok smo još bili grešnici, [Krist je] umro za nas." (Rim 5,8; vidi Zakon; Grijeh, IV. A. B).

4. Pomirenje i Kristova smrt

Kristovo djelo pomirenja tijesno je povezano s Njegovom smrću na križu. Iako novozavjetni pisci ne zanemaruju važnost Kristova života, u ovome se jednoglasno slažu. Mi smo se s Bogom pomirili "smrću njegova Sina" (Rim 5,10). "On sâm u svom tijelu naše grijehе uznese na drvo." (2 Pt 2,24 – Ru) "On je žrtva pomirnice za naše grijehе." (1 Iv 2,2) Grešnici su potpuno bespomoćni da išta učine za svoje spasenje ili da se oslobode svojega grešnog stanja. Njihovo je stanje vrlo ozbiljno. Oni ne mogu sebe očistiti od grijehа (Izr 20,9) i nema tih djela Zakona koja bi ih osposobila da budu opravdani pred Bogom (Rim 3,20; Gal 2,16). Zato je nužno pomirenje, a to je netko drugi trebao za njih učiniti. Krist je sâm davanje, čak i u smrti. On je sredstvo pomoću kojeg se možemo vratiti Bogu. Preko Njega imamo pristup k Ocu (Ef 2,18), osiguran po vjeri (Ef 3,12) u Onoga koga je "Bog izložio da svojom krvi bude Pomirilište po vjeri" (Rim 3,25).

Ne može se osporiti da Novi zavjet proglašava pomirenje Božjim darom grešnicima koji dolazi iz Božjeg srca punog ljubavi. U najpoznatijoj biblijskoj izjavi čitamo: "Da, Bog je tako ljubio svijet da je dao svoga jedinorođenog Sina da ne pogine ni jedan koji u nj vjeruje, već da ima život vječni." (Iv 3,16) Ovo je u potpunom skladu s riječima apostola Pavla za koga križ nije samo mjera Kristove ljubavi, već ljubavi samoga Boga: "Bog bijaše onaj koji je u Kristu pomirio svijet sa sobom." (2 Kor 5,19) "Ali Bog pokaza svoju ljubav prema nama time što je Krist, dok smo još bili grešnici, umro za nas." (Rim 5,8) "On nije poštedio vlastitog Sina, već ga predao za sve nas." (Rim 8,32) Za Pavla je križ bio konačni dokaz Božje ljubavi prema grešnicima. Međutim, apostol ne razlikuje Božju ljubav od Kristove. Na križu su vidljive obje. "Živim," objašnjava apostol, "ali ne više ja, nego Krist živi u meni: život koji sad provodim u tijelu, provodim u vjeri u Sina Božjega, koji mi je iskazao ljubav i samoga sebe za mene predao." (Gal 2,20) "Ljubav Kristova potpuno nama ovladava pri ovoj pomisli: Jedan je umro mjesto svijui, dakle, oni su svi umrli." (2 Kor 5,14)

5. Božansko djelo

Ove izjave jasno pokazuju da su u djelu spašavanja Otac i Sin potpuno jedinstveni. Ovo je važno stoga što potvrđuje da je naše spasenje popraćeno cijelim veličanstvom Boga Oca. To je božansko djelo u punom smislu riječi. Predodžba da križ pokazuje Kristovu ljubav prema nama dok iznuđuje pomirenje od strogog i nenaklonjenog Oca, savršeno pravednog ali nepopustljivog u zahtijevanju kazne, karikatura je novozavjetnog razmišljanja. Do neke je mjere

potrebu za pomirenjem moguće vidjeti u Božjoj srdžbi prema grijehu (Rim 1,18; 2,5; usp. 1 Sol 1,10), ali do pomirenja dolazi zato što nas Bog Otac ljubi i u svojem nam Sinu osigurava spasenje. Nije Otac sam zamislio i pokrenuo plan spasenja; On ga je u Kristu samo vodio prema dovršenju.

D. Kristovo djelo pomirenja – novozavjetni nauk

Osim ovih osnovnih elemenata, Novi zavjet rabi nekoliko izraza, metafora i simbola u pokušaju da objasni kako je Krist u stanju poništiti posljedice grijeha i grešnika pomiriti s Bogom. Tijekom dvije tisuće godina kršćanske povijesti nastale su razne teorije koje pokušavaju objasniti kako je to moguće. Nijedna nije postala sveopće prihvaćena. Jasno je da postoji misterij u vezi s pomirenjem: ljudi ne mogu potpuno shvatiti kako ono djeluje. No Sveto pismo objašnjava neke točke i one su važne za bilo koje zadovoljavajuće razumijevanje pomirenja.

1. Žrtvena smrt

Ne iznenađuje što se Kristova pomirbena smrt često tumači pojmovima iz starozavjetnog žrtvenog sustava. U Starom se zavjetu obično kaže da se pomirenje postiže žrtvom (Izl 29,36; Lev 4,20; Br 15,25). Stoga je, po svemu sudeći, dnevna žrtva ili trajna žrtva paljenica svojim pobjedonosnim karakterom najsavršenije obuhvaćala pojam žrtve. Ova žrtva nije bila povezana ni s kakvim određenim prijestupom, već je bila prikladno sredstvo za pristup grešnog naroda svetome Bogu. Žrtva okajnica ili naknadnica za grijeh bila je potrebna da se okaje za grijeh koji je u biti bio prijestup Božjeg zakona, dakle uvreda samoga Boga (vidi Svetište, I. C. 3). Ovaj prijestup je trebalo riješiti. Ali o krvi pomirenja piše: “Tu krv ja sam vama dao da na žrtveniku njome obavljate obred pomirenja za svoje živote.” (Lev 17,11) Žrtve nisu bile zgodno sredstvo naknade za osobno grešnikovo otkupljenje; sam Bog ih je odredio i one su funkcionalne u okviru Saveza i zavjetne milosti. A nije ni nekakva vrijednost u prinesenoj žrtvi donosila pomirenje. Pomirenje je bilo osigurano zato što je žrtva bila način njegova ostvarenja koji je odredio Bog. Žrtve su morale biti bez mane (Lev 1,3; Pnz 15,21), što je označavalo potrebu za savršenstvom. Ne pokušavajući pomirenje ograničiti na jedan jedini čin, ne možemo sumnjati u važnost smrti žrtve (Lev 1,5; 3,2; 4,4). Ovo je opet vidljivo u općem karakteru samog žrtvenog obreda. Dnevna žrtva prinosila se u okviru starozavjetne ideje da je smrt kazna za grijeh (Post 2,16.17; Ez 18,4.20), ali je Bog Staroga zavjeta svojem skrušenom narodu milostivo rekao da će smrt žrtvene životinje biti zamjena za smrt grešnika. Ova je veza toliko jasna da je u Novome zavjetu Poslanica Hebrejima sažima u izjavi da “bez prolijevanja krvi nema oprostjenja” (Heb 9,22).

Novi zavjet istodobno tvrdi da žrtve same po sebi u staro doba nisu bile temelj opraštanja grijeha. Poslanica Hebrejima posebno ističe njihovu nedostatnost izuzevši njihovo značenje kao simbola. Ne samo što nisu mogle očistiti savjest štovatelja od krivnje, nego su to bile zemaljske odredbe postavljene do vremena pravog uređenja (Heb 9,6-10), što jasno ukazuje na Kristovo utjelovljenje. Činjenica da su bile prinošene samo životinje (Heb 10,4) i da je žrtve neprestano trebalo ponovno prinositi (rr. 1.2) jasno pokazuje njihovu nesposobnost da okaju. Poslanica Hebrejima vidi u Isusu ispunjenje i produžetak starozavjetnog žrtvenog sustava. Zato čitamo da su obredne službe u zemaljskom Svetištu bile “slikovit dokaz za sadašnje vri-

jeme" (Heb 9,9 – *parabolē*), do Kristova dolaska (r. 10), "za vjeru koja se imala objaviti" (Gal 3,23; usp. Heb 13,11.12).

Kristova je smrt, prema objašnjenju novozavjetnih pisaca, žrtva za grijeh. Ivan Krstitelj vidio je Isusa na početku Njegove službe u ulozi žrtve: "Evo Jaganjca Božjeg koji uzima grijeh svijeta!" (Iv 1,29) Pavao je još određenije smatrao Kristovu smrt žrtvom: "Jer je žrtvovano naše pashalno janje – Krist." (1 Kor 5,7) On nije umro zato što se nije mogao oduprijeti neprijateljima koji su se dogovorili da Ga unište. On "bi predan zbog naših grijeha" (Rim 4,25); došao je umrijeti za naše grijeha kad je "predao samoga sebe za nas kao prinos i žrtvu – Bogu na ugodan miris" (Ef 5,2). Njegova je krv bila prolivena "za sve za oprostjenje grijeha" (Mt 26,28). Uspoređujući Kristovo djelo sa starozavjetnim službama, Poslanica Hebrejima Ga opisuje kao Velikog svećenika koji je ušao u nebesko Svetište da prinese žrtvu, "ne krvlju jaraca i junaca, nego vlastitom krvi, i pribavio nam vječni otkup" (Heb 9,12).

Često spominjanje Kristove krvi također ukazuje na žrtvenu smrt. Pavao, koji o Kristovoj krvi govori gotovo isto tako često kao i o Njegovoj smrti, piše da smo "opravdani njegovom krvi" (Rim 5,9), da nam je ona "Pomirilište" (Rim 3,25), da po Njemu "imamo otkupljenje njegovom krvlju" (Ef 1,7), da smo Bogu postali "blizu krvlju Kristovom" (Ef 2,13), da je Krist pomirio sve sa sobom "uspostavljajući mir krvlju njegova križa" (Kol 1,20).

Ove izjave, kao i Isusovo spominjanje vlastite krvi kao "krvi Saveza, koja se proljeva za sve" (Mk 14,24) ili Petrovo spominjanje skupocjene "krvi Krista kao nevinna i bez mane Janjeta" (1 Pt 1,19), podsjećaju da krv označava nasilno oduzimanje života, u ovom slučaju prinesenog kao žrtva. Neki ovo gledište osporavaju tvrdeći da je u nekim starozavjetnim ulomcima (posebice u Post 9,4-6; Pnz 12,23) prolijevanje krvi *samo simbol* života kojeg je Isus dao i da ne podrazumijeva kako Njegov život mora biti predan kao žrtva. Dokazi, međutim, po svemu sudeći ne potkrepljuju takvo tumačenje. Nema nikakve sumnje da se u ovim biblijskim izjavama krv poistovjećuje sa životom. No kakve bi veze onda to značenje imalo sa žrtvom? U Levitskom zakoniku 17,11, inače najčešće citiranoj tvrdnji, Bog kaže: "Tu krv ja sam vama dao da na žrtveniku njome obavljate obred pomirenja za svoje živote." Staviti krv na žrtvenik zahtijevalo je smrt, što je podrazumijevalo lišavanje života. Osim toga, Poslanica Hebrejima, komentirajući starozavjetne žrtvene obrede, povezuje "krv Krista" s rečenicom "pošto je nastupila smrt za otkupljenje prekršaja" (Heb 9,14.15); time naglašava da krv u žrtvenom smislu znači više od života, premda je i on uključen. Pojam krvi doima se značajnijim od same smrti. Ona privlači pozornost na život kao i na smrt.

2. Zamjenička smrt

Isus Krist "umrije za nas" (1 Sol 5,10). On nije umro samo od ruku svojih neprijatelja ili zbog svoga grijeha ili krivnje; On je umro posebno za nas. "Dok smo još bili grešnici, [Krist je] umro za nas." (Rim 5,8) On je dao "samoga sebe za nas" (Ef 5,2) i postao "mjesto nas proklet" (Gal 3,13). Krist je bio naš predstavnik, kako je to jezgrovito rekao Pavao u 2. Korinćanima 5,14: "Jedan je umro mjesto sviju, dakle, oni su svi umrli." (2 Kor 5,14) Smrt predstavnika računa se kao smrt onih koje predstavlja. No "predstavnik" je izraz koji može značiti mnogo i malo. Nužno ga je preciznije odrediti. Ako je dakle Krist, bezgrešan kakav je bio, došao ponijeti strahoviti teret i kaznu za grijeh, teško je izbjeći zaključak da nije samo umro "za mene" ("zbog

mene”, “u moju korist”), nego i “namjesto mene”, posebno zato što zahvaljujući Njegovom životu i smrti ja više ne moram umrijeti.

Naravno, nije tajna da neki olako odbacuju stariji jezik zamjene, smatrajući ga odviše opterećenim netočnim, pa čak i lažnim konotacijama. No niz novozavjetnih izjava ukazuje na to da je Krist svojom smrću stvarno zauzeo naše mjesto. U dva sinoptička evanđelja možemo naći dobro poznatu Isusovu izreku o otkupu: “[Sin Čovječji] nije došao da mu služe, nego da on služi i da dadne svoj život kao otkup [*lytron*] mjesto svih [*anti pollōn*].” (Mt 20,28; vidi i Mk 10,45) “Otkup” se plaćao za oslobođenje od ropstva svotom koja se davala u zamjenu, obično za neku osobu. Izraz jasno podrazumijeva zamjenu. To znači i *anti* (prevedena “kao”), a taj veznik u biti znači “umjesto”. Svojom smrću Isus je uzeo naše mjesto poistovjećujući se s grešnicima. Pa ipak je Njegova duša ustuknula pred ovom mogućnošću (Mt 26,36-39.42-44; Lk 22,41-44). Ovo daje posebno značenje Njegovom krikom napuštenosti: “Bože moj, Bože moj, zašto si me ostavio!” (Mk 15,34) Zašto je Isus bio u strahu dok je razmišljao o svojoj smrti? Je li se bojao mučenja koje Ga je čekalo? Mnogi manji od Njega smireno su se suočili sa smrću. Ono od čega je ustuknuo nije bila sama smrt, već smrt grešnika, smrt u kojoj će On, Bezgrešni, iskusiti užas odvajanja od Oca koji Ga je napustio. Čini se da Pavao misli na to kad piše da “njega koji je bio bez ikakva grijeha Bog učini mjesto nas [*hyper*] grijehom, da mi u njemu postanemo pravednošću Božjom” (2 Kor 5,21). Krist je postao nešto što još nije bio. To znači da je na neki nedokučiv način zauzeo mjesto onih koji bi inače sami pretrpjeli smrt. Apostol nije želio reći da je Isus bio grešnik, nego da mu se još više približio, prenoseći misao da je Bog na Njega gledao isto onako kako je gledao na grešnike.

“Otkup” (*lytron*) je dio skupine riječi koju nalazimo u više novozavjetnih ulomaka, a obično su prevedene s “otkupiti” ili “otkupljenje”, kao u Rimljanima 3,24; Efežanima 1,7; Titu 2,14; Hebrejima 9,12 i 1. Petrovoj 1,18.19. Pravo značenje ovih izraza je “otkupljenje”, a ne “izbavljenje”. “Otkupiteljska” i zamjenička smrt izrazi su koje su izabrali novozavjetni pisci da prvim vjernicima objasne što se dogodilo na križu. Pavao uvijek iznova iznosi istu misao, premda u većini slučajeva rabi prijedlog *hyper*, a ne *anti*. *Hyper* se obično koristi u smislu zamjene uz prijedloge “za” ili “zbog”, premda ponekad graniči s *anti*, “umjesto”, kao na primjer u 2. Korinćanima 5,15 i 1. Timoteju 2,6. Tako je Krist umro za nas i umjesto nas. Kod Pavla “otkup” dobiva svoje istinsko i pravo značenje kad primjećuje da Isus “dade samog sebe kao otkup [*antilytron*] mjesto sviju [*hyper*]” (1 Tim 2,6), što podsjeća na ulomak o otkupu kod Mateja i Marka. I tamo su *anti* i *hyper* uporabljeni jedno do drugog. Također je vrijedno zamijetiti činjenicu da je u ovoj izjavi riječ *lytron* dopunjena s *anti*. Snaga ove kombinirane riječi u značenju “zamjena-otkup” potvrđuje da ulomak ukazuje na tumačenje Kristove smrti kao čina koji je Isus izvršio umjesto drugih.

Misao o zamjeni vidljiva je i u 1. Petrovoj 2,24: “On koji osobno u svom tijelu naše grijehe uznese na križ.” Slično se u Hebrejima 9,28 o Kristu govori kao Onome koji “je prinesen samo jedanput da uzme grijehe sviju”. Ovo ne bismo smjeli razumjeti kao da se Isus samo pomirio s razočaranjima i teškoćama koje su proistjecale iz života među grešnim ljudima. Značenje izraza “uzeti grijehe” pojašnjeno je u nekoliko starozavjetnih ulomaka čiji kontekst pokazuje da nošenje grijeha znači ponijeti njihovu kaznu. Tako Bog kaže: “Onaj koji zgriješi, taj će i umrijeti. Sin neće snositi [hebr. “nositi”] grijeha očeva, niti otac grijeha sinovljevog:... Na bezbožniku

[će biti] bezbožnost njegova.” (Ez 18,20) U Brojevima 14,34 Izraelovo četrdesetogodišnje lutanje po pustinji opisano je kao nošenje kazne za grijeh pobune protiv Boga. Kad se kaže da Krist nosi naše grijeh, onda se to odnosi na nošenje naše kazne.

S obzirom na imponirajuće mnoštvo dokaza, teško je ne vidjeti da je zamjena jedan od pojmova kojim Novi zavjet pojašnjava djelo, odnosno život i smrt našega Gospodina Isusa Krista.

3. Dimenzija okajanja-pomirenja

Kristova smrt ima i dimenziju okajanja ili, u biblijskom smislu, pomirenja. Ovaj aspekt Kristove smrti izražen je skupinom riječi *hilaskomai* koja se javlja u jednom od najvažnijih dijelova Pavlove Poslanice Rimljanima: “I svi su opravdani darom njegove milosti, otkupljenjem u Kristu Isusu. Njega je Bog izložio da svojom krvi bude Pomirilište [*hilastērion*] po vjeri.” (Rim 3,24.25) Dok su izvedenice od skupine riječi *hilaskomai* tradicionalno prevedene kao “okajanje” ili “okajati”, mnogi ih suvremeni teolozi prevode kao “Pomirilište” ili “pomiriti”. U korijenu riječi “pomiriti” nalazi se misao da više nema krivnje, da je ona izbrisana, da je kazna za zločin plaćena. “Okajati” s druge strane znači zadovoljiti, steći nečiju naklonost. Ona podrazumijeva otklanjanje srdžbe, obično davanjem nekog dara. Nema sumnje da je uporaba u ovom značenju bila najčešća u klasičnom i helenističkom grčkom jeziku.

Suvremena biblijska znanost usprotivila se tradicionalnom mišljenju da je Kristova smrt zadovoljila Božju srdžbu zbog grijeha i da zahvaljujući njoj grešnik postaje primateljem Božjeg milostivog dara ljubavi. Ona je pokazala da u većini slučajeva, kad su izvedenice skupine riječi *hilaskomai* uporabljene kao religijski izrazi u Septuaginti, koju mnogi smatraju predloškom na koji se oslanja Pavlova misao, ne treba shvatiti u smislu u kojem ih nalazimo u svjetovnim izvorima. Ove riječi ne označavaju “okajanje”, “zadovoljenje”, kao što je to kod pogana, već uklanjanje krivnje ili ukaljanosti. Stoga Boga ne smijemo smatrati hirovitim ili osvetljivim božanstvom čija je srdžba ublažena ili utažena Kristovom žrtvom, čime je On promijenio Božje mišljenje o grešnicima.

Ovo su važni zaključci i rezultat su marljivog proučavanja. Pa ipak, neka nam bude oprošteno ako pitamo je li time rečena posljednja riječ. Nema sumnje da u biblijskom gledištu o Bogu nema poganskih pogleda na srdžbu i pomirenje. Biblijski Bog nije biće koje možemo udobrovoljiti ili ublažiti, kako se to radilo s poganskim božanstvima. U kontekstu skupine riječi *hilaskomai* Kristova smrt je pomirnica za naše grijeh, ona uklanja krivnju i okaljanost grijeha. No reći da je pritom strana svaka primisao o srdžbi i zadovoljenju, po svemu sudeći zanemarilo bi misao koju nalazimo u različitim biblijskim izjavama.

Poznati ulomak u Rimljanima 3,21-26, na primjer, u kojem apostol posebno snažno ističe otkupljenje koje je Bog osigurao u Isusu Kristu, zapravo je vrhunac procesa razmišljanja koji je počeo proglašavanjem Božje srdžbe protiv grijeha: “S neba se zaista očituje gnjev Božji na svaku bezbožnost i nepravdu ljudi” (Rim 1,18) i uzastopnim koracima govori o Božjoj srdžbi i sudu (Rim 2,2.4.5.8.16; 3,4-6). Otkupljenje grešnika, objašnjava Pavao, osigurano je Kristovom smrću i “njega je Bog izložio da svojom krvi bude Pomirilište po vjeri” (Rim 3,25). Po svemu sudeći, teško je ne vidjeti da u kontekstu prva tri poglavlja ove Poslanice Kristovo pomirenje sadrži element zadovoljenja. Gnjev i sud zauzimali su u ovom čvrsto isprepletenom razmišljanju toliko važno mjesto da su čitatelja poticali da potraži neki izraz koji bi ukazao na njihovo

uklanjanje u procesu koji vjerniku donosi spasenje. Krist pomiruje i okajava, On je sredstvo na koje je ukazano u izrazu "svojom krvi" (r. 25). Oni koji su od vjere (r. 26), ustanovili su da im je krivnja uklonjena i Božja srdžba odvraćena. Krist ih je dragovoljno uzeo na sebe budući da je "njega koji je bio bez ikakva grijeha" Bog učinio "mjesto nas grijehom" (2 Kor 5,21) i za naše Ga dobro napustio dok je umirao na križu. Bog je u Kristu tako postupio s grijehom da on više ne čini prepreku između Njega i ljudi.

Nagovještaj značenja riječi *hilastērion* u ovom ulomku nalazimo u Hebrejima 9,5, gdje je drugi put uporabljena u Novome zavjetu. Tu je prevedena kao "Pomirilište", odnosno poklopac na Kovčegu saveza u Svetinji nad svetinjama na koji se jednom godišnje škropila krv pomirenja (Lev 16,11-14; vidi Svetište, I. B. 1). Neki smatraju da je u Rimljanima 3,25 trebalo zadržati isti prijevod; i, kao što je rekao Luther, mnogo se može reći u prilog ovome mišljenju. (Gotovo svi hrvatski suvremeni prijevodi tako i prevode ovaj tekst.)

Razumljivo je da su neki odbacili misao o božanskoj srdžbi i njezinom udovoljavanju kao nedostojnu kršćanskog gledišta o Bogu jer je Bog ljubav i u Svetome pismu ništa nije sigurnije od toga. Međutim, objasniti srdžbu kao bezličan izraz koji samo ukazuje na proces uzroka i posljedica, nije potpuno sukladno s Pavlovom misli. Izraz ne označava srdžbu u smislu u kojem je doživljavam u vlastitom ljudskom iskustvu, hirovitu i nekontroliranu, često kao nerazumno izbijanje strasti, već kao drugu stranu Božje nepopustljive ljubavi kao i Njegovu strogu reakciju na zlo.

Kombinacija Božje svetosti, Njegove reakcije na grijeh i nepokolebljive ljubavi prema grešnicima okvir je u kojem Sveto pismo govori o pomirenju. Bog je svet. Krist je trpio umjesto nas zadovoljivši "pravedni zahtjev Zakona" (Rim 8,4) i tako uklonio prepreku za oprost krivcu. Božja svetost učinila je kaznu za grijeh neizbježnom. Bog je na sebe uzeo kaznu koju je sam dosudio. Njegova ljubav ju je podnijela umjesto nas i tako omogućila oprost i prevladavanje božansko-ljudske otuđenosti. Ono što je zahtijevala Božja svetost, osigurala je Božja ljubav. Na križu je zauvijek otkrivena svetost Božje ljubavi i potpuno očitovana ljubav svetoga Boga. Tu su se poljubili pravda i milost.

Oko četrdeset godina nakon Pavla, apostol Ivan je o Kristu zapisao: "On je žrtva pomirnice za naše grijeha." (1 Iv 2,2) Ovo je sažeo na vrlo dojmljiv način: "U ovome se sastoji ljubav: nismo mi ljubili Boga, nego je on ljubio nas i poslao Sina svoga kao žrtvu pomirnice za naše grijeha." (1 Iv 4,10) Ovo je jedna od onih zvučnih izjava koje su i te kako važne za razumijevanje kršćanskog gledišta o križu. Ivan jasno potvrđuje da je sam Bog u svojoj ljubavi osigurao skupocjeni Dar koji briše našu krivnju i otklanja Božji gnjev. Rečeno apostolovim riječima, Bog je "ljubio nas i poslao Sina svoga kao žrtvu pomirnice za naše grijeha". Zahvaljujući križu, s nepokolebljivom sigurnošću znamo da je Bog ljubav i prvenstveno ljubav. On pokazuje da ljubav ne prikrija grijeh, već se s njim djelotvorno hvata u koštac. Kristova smrt kao žrtva pomirnice koju je dao sam Bog, prikaz je i dokaz Božje ljubavi i pravednosti (Rim 3,26). "Okajanje" i "pomirenje" možda nisu idealne riječi za našu svrhu, ali budući da nemamo prikladnijih riječi, rabimo ih oprezno. Uostalom, nas više zanimaju činjenice nego riječi. One svjedoče o dvije velike stvarnosti, to jest stvarnosti grijeha i njegove ozbiljnosti s jedne, i dubine Božje ljubavi koja osigurava dar koji odbija srdžbu od grešnika i kojega primamo "po vjeri" (r. 25) s druge strane. Ukloniti bilo koju od

ovih dimenzija Božje ljubavi znači oduzeti Božjoj ljubavi mnogo od njezina apostolskog značenja.

4. Opravdanje

Koncepti što smo ih dosad razmotrili – žrtva, otkupljenje, zamjena i pomirenje – opisuju važne značajke Kristova života i smrti. No u pomirenju nalazimo i druge metafore. Jedna od njih, dominantna u Pavlovim poslanicama Rimljanima i Galaćanima, jest opravdanje grešnika Božjom milošću. (Vidi Spasenje, III. A. 1.) Ovaj pristup definira spasiteljsko značenje Kristova života i smrti i postavlja ih u odnos s Božjim zakonom (Rim 3,24-26; 5,16-21). Apostol zastupa mišljenje da je Bog pravedan kad osuđuje i kažnjava grijeh, milosrdan kad oprašta i prima grešnika i suveren kad i jedno i drugo skladno vrši u Kristu Isusu (Rim 3,23-26). Biblijsko značenje riječi “opravdati” jest “proglasiti”, “prihvatiti” i “postupati pravedno”. U osnovi je to pravni, sudski izraz i opisuje sudski proces koji dostiže vrhunac u oslobađajućoj presudi o i isključivanju svake mogućnosti osude (usp. Izr 17,15; Rim 8,33.34).

Ali budući da smo svi grešnici (Rim 3,9.23), svi moramo izići na sud (2 Kor 5,10; Rim 14,10) i zaslužujemo osudu, kako Pavao može iznijeti paradoksalnu tvrdnju da Bog opravdava bezbožnika (Rim 4,5)? Njegov odgovor glasi: To je omogućio Krist. Isus Krist je namjesto grešnika ispunio “pravedni zahtjev Zakona” (Rim 8,4). Svojom krvlju uklonio je njihove grijehe (Rim 3,25; 5,9). Svojom poslušnošću Bogu omogućio je da Njegov narod bude prihvaćen kao vršitelj Zakona (Rim 5,19), jer je svojim pravednim životom i smrću za nepravedne otkupio one koji su bili pod prokletstvom Zakona postavši “mjesto nas proklet” (Gal 3,13). Kao što je prijestup jednoga doveo do osude, “tako će i pravednim djelom jednoga” – Njegovim bezgrešnim životom i smrću – “doći na sve ljude opravdanje koje daje život” (Rim 5,8 – Ru). Bog Ga je učinio našom “pravednošću” (1 Kor 1,30 – Ru).

Bog ne samo što spašava grešnike, nego ih spašava pravedno, na način koji je u skladu s onim što je pravo. Kristov žrtveni život i smrt ne samo da ne kompromitira Božju sudačku pravednost, već je demonstrira. Da bi nas opravdao, Bog nije promijenio ni suspendirao svoj Zakon, već ga je Krist, Drugi Adam, ispunio u naše ime. Prema Pavlovim riječima Kristova smrt je dokazala da je Bog “pravedan i da opravdava onoga koji vjeruje u Isusa” (Rim 3,26). Davanjem Krista, u kome je grijeh bio stvarno osuđen i s kojim se postupilo onako kako je stvarno zaslužio, kao iskupljenja za grijeh, Bog je objavio osnovu na kojoj je mogao oprostiti grešnicima koji se kaju i prihvatiti ih kao svoju djecu a da time ne kompromitira svoju pravednost (r. 26). Tako je svima omogućio spasenje.

Ovo se, dodaje Pavao, prima “po vjeri” (r. 25). Vjera nije osnova opravdanja, već sredstvo kojim se prihvaća Krist i Njegova pravednost, ispružena prazna ruka koja primajući Krista, prima pravednost. Opravdanje je u biti obnova odnosa, a upravo to označava riječ “pomirenje”.

5. Izmirenje

Izmirenje je još jedan od temeljnih koncepata proizišlih iz pokušaja prve Crkve da objasni narav i značenje križa. Smatralo se da Kristovo djelo ima veze s izmirenjem i načinom na koji se ono postiže. Premda samo Pavao u Novome zavjetu rabi ovu terminologiju, a i to u samo

četiri ulomka (Rim 5,10.11; 2 Kor 5,18-20; Ef 2,11-16; Kol 1,19-22), pojam izmirenja važan je u apostolovom razumijevanju Kristova djela. (Vidi Spasenje, III. A. 2.)

Izmirenje je povezano s obnovom raskinutog odnosa. To je osobna kategorija. Kad između ljudi vlada neprijateljstvo i oni se ponovno slože, onda možemo govoriti o izmirenju. Kao što smo zamijetili prije, cijela je Biblija usmjerena prema činjenici da je grijeh podignuo prepreku između neobnovljenog čovjeka i Boga, da ne spominjemo zidove podignute između samih ljudi. Pavao kaže da su grešnici "stranci i neprijatelji svojim mišljenjem" (Kol 1,21 – Ru) ili jednostavno Božji "neprijatelji" (Rim 5,10), "od naravi djeca srdžbe" (Ef 2,3). Postoji potreba za izmirenjem. Budući da sva četiri ulomka potvrđuju da se ljudi trebaju izmiriti s Bogom, neki su zaključili da neprijateljstvo postoji samo s jedne strane pa tvrde da izmirenje zahtijeva promjenu samo u nama, odnosno povratak k Bogu. Ima u tome istine, ali gledano iz biblijske perspektive, to nije cijela slika jer i ovdje Božja svetost i križ moraju ostati u središtu.

Na primjer, u Rimljanima 5,10 Pavao piše: "Dok smo još bili neprijatelji", bili smo "izmireni s Bogom smrću njegova Sina". Postojalo je neprijateljstvo, ali je došlo do izmirenja. Kao i kod ljudskih odnosa, do izmirenja je došlo zahvaljujući ukklanjanju uzroka svađe, u ovome slučaju grijeha. Ljudi ga nisu bili u stanju iskorijeniti pa ga je zato Bog uklonio. Pavao vrlo jasno kaže da je izmirenje, bez obzira na to što sve obuhvaća ova biblijska doktrina, inicirao i ostvario Bog. Ovdje je ponovno od najvećeg značenja Kristov križ jer nam apostol sasvim određeno kaže da smo "izmireni s Bogom smrću njegova Sina" (Rim 5,10; usp. Kol 1,20).

S tim je usko povezana misao da je do izmirenja došlo zato što nas Bog ljubi. Pavao tvrdi da je Bog pokazao "svoju ljubav prema nama time što je Krist, dok smo još bili grešnici, umro za nas" (Rim 5,8), "za nas bezbožnike" (r. 6). U Novome zavjetu Božja ljubav se ne očituje u olakom prelaženju preko grijeha ili jednostavno njegovom zanemarivanju, već u rješavanju problema grijeha. Ne radi se o popustljivoj amnestiji, već istinskom opraštanju i mirenju zahvaljujući Kristovom križu. Otac je začetnik izmirenja. "A ovo sve dolazi od Boga", tvrdi Pavao, "koji nas je po Kristu pomirio sa sobom i povjerio nam službu pomirenja, kao što je sigurno da Bog bijaše onaj koji je u Kristu pomirio svijet sa sobom, koji nije uračunao ljudima njihovih prekršaja i koji je stavio u nas riječ pomirenja. Prema tome, mi vršimo poslaničku službu u ime Krista – kao da Bog opominje po nama. U ime Krista molimo: Pomirite se s Bogom!" (2 Kor 5,18-20)

Pomirenje nije nešto u čemu bismo mi imali odlučujuću ulogu. To je prije svega Božji čin, potaknut Njegovom ljubavlju, kojim nam više ne računa naše prijestupe. Ono nije samo stvar našeg odnosa prema Bogu, nego i Božjeg odnosa prema nama; posljedica je da nas On više ne smatra neprijateljima ili da zauzimamo neprijateljski stav. Pomirenje u prvom redu nije ni promjena u ponašanju grešnika prema Bogu, već objektivni čin koji je Bog ostvario za naše spasenje. Do promjene grešnikova ponašanja, koje uključuje prestanak neprijateljstva prema Bogu, dolazi kao posljedica djela Kristovog pomirenja, a nije njegov uzrok. "Dok smo još bili neprijatelji", mi smo se "izmireni s Bogom smrću njegova Sina" (Rim 5,10). Nije čudo da se Pavao osjeća prisiljenim dodati: "Dičimo se u Bogu po Gospodinu našem Isusu Kristu po kojem zadobismo pomirenje." (r. 11 – JB) Zamijetimo da je izmirenje nešto što se "dobiva", ono već postoji prije nego što ga doživimo. Ono je postignuto izvan nas i prije našeg ljudskog odgovora. Ovo nagovješćuje da se sam Bog pomirio s čovjekom Kristovim životom i smrću. I

ovdje treba reći da je Kristova smrt omogućila svetom Bogu da za grešnike učini ono što inače ne bi mogao.

Izmirenje s Bogom donosi grešniku unutarnji mir uma (r. 1). Ono također donosi izmirenje grešnika s njegovim bližnjima. Pavlova rasprava u Efežanima 2 klasično je biblijsko svjedočanstvo o najgorčnijem neprijateljstvu u starome svijetu, onome između Židova i nezna-božaca. Oni koji su prije bili otuđeni, "bez dijela u Savezima obećanja, bez nade i bez Boga u ovome svijetu", sada su došli "blizu krvlju Kristovom. On je, naime, naš jedini mir, on koji od obadvaju naroda učini jedan time što pregradu koja ih je rastavljala – neprijateljstvo – sruši ... da od dvaju naroda stvori, u sebi, jednoga novoga čovjeka tvoreći mir, i da oba u jednome tijelu pomiri s Bogom po križu" (Ef 2,12-16). Ovo nije slučajni nusprodukt grešnikova spasenja. To je njegov neodvojivi dio, dio koji proistječe iz našeg izmirenja s Bogom. Kada dođe do našeg izmirenja s Bogom, treba uslijediti i naše izmirenje s drugima.

E. Domašaj djela pomirenja

Potkrepljujući svoje gledište o predestinaciji pozivanjem na biblijske tekstove koji govore o tome da je Krist položio život za svoje ovce (Iv 10,1-15.26.27), za Crkvu (Dj 20,28; Ef 5,25) ili za mnoge (Mk 10,45) i na izjave koje naizgled ograničavaju Kristovo posredovanje na učenike i one koje će oni zadobiti (Iv 17,9.20.24), neki su ustvrdili da je Kristov plan pomirenja ograničen na one koji su spašeni, na odvojenu skupinu izabranu po Bogu.

Međutim, po svemu sudeći, novozavjetni pisci govore o djelu pomirenja koje ima opći smisao, koje je dostupno svim grešnicima, ali je djelotvorno samo kad ga čovjek osobno prihvati. Zato Ivan opisuje cilj Kristova dolaska općenitim izrazima (Iv 3,16.17) i Njegovu smrt kao čin koji se odnosi na "griješ svijeta" (Iv 1,29; 1 Iv 2,1.2; usp. 4,14). I Pavao kaže za Isusa da je "umro mjesto sviju" (2 Kor 5,14.15) i bio "otkup mjesto sviju" (1 Tim 2,6). Druga Petrova, koja tvrdi da je Božja volja "da svi pristupe obraćenju" (2 Pt 3,9), i Poslanica Hebrejima, koja otvoreno naviješta da je Krist okusio smrt "za svakoga" (Heb 2,9), ponovno naglašavaju razumijevanje prve Crkve da je Božja ponuda spasenja neograničena.

Reći da je Krist umro za sve ne isključuje misao da je umro za izabrane i da je za njih Njegova smrt neupitno djelotvorna. Veći krug uključuje manji, kao što nam Pavao veli kad piše da je Bog "Spasitelj sviju ljudi, osobito vjernika" (1 Tim 4,10). Pomirenje je pripremljeno za sve, ponuđeno svima i dovoljno je za sve, ali od njega imaju koristi samo oni koji odgovore vjerom. (Vidi Spasenje, I. D.)

Dosadašnje istraživanje cilja Kristovog poslanja pokazuje koliko je široka i duboka Kristova žrtva pomirnice. Vođeni Svetim Duhom, novozavjetni pisci se bore s nedostatnošću ljudskog jezika dok nam nastoje prikazati značenje ovog božanskog čina. Različite govorne figure kojim ga Pavao i drugi objašnjavaju, osvjetljavaju mnoge dimenzije našega grešnog stanja. Neke od njih smo spomenuli, kao što su žrtva, otkupljenje, zamjena, pomirenje, opravdanje i izmirenje. Sve su one važne i ni jednu od njih ne treba zanemariti. No ni jedna od njih nije dovoljna da obuhvati svu raznolikost i značenja križa. Ima još mnogo toga s njim u vezi. Pomirenje je više od uklanjanja negativnog, odnosno uklanjanja grijeha i prekida neprijateljstva. Ono otvara put za novi život u Kristu. Ovaj novi život u zahvalnosti i rasteenje u Kristu, kao plod pomirenja, mnogo je više od beznačajne karakteristike kršćanskog doživljaja. Biblijska doktrina o pomirenju vodi k tomu.

III. Uzvišeni Gospodin

A. Uskrsli Krist

Koliko god križ bio središnji događaj, novozavjetna vijest, čak i u evanđeljima, ne završava s njime. Pisci evanđelja odmah prelaze na uskrsnuće (Mt 27,51–28,20; Mk 16; Lk 24; Iv 20. i 21). Evanđelje koje je Pavao primio otkrivenjem (Gal 1,12) počelo je “ponajprije” objavom da “Krist umrije za naše grijeha po Pismima; da bi pokopan i uskrišen treći dan po Pismima” (1 Kor 15,3 – JB; usp. r. 1). Tako su smrt i uskrsnuće Isusa Krista naviještani kao da zajedno pripadaju samom srcu Evanđelja. Pavlova nesklonost da govori o jednome bez drugoga vidljiva je u Rimljanima 8,34: “Isus Krist koji je umro – još bolje: koji je uskrsnuo.”

1. Temeljni događaj

Čak i ovako, što se tiče njegova mjesta i značenja u cijelome Kristovom životu, uskrsnuće se obično slabo razumije. Za veliki broj kršćana Kristovo uskrsnuće je uglavnom najjači dokaz njihovog budućeg uskrsnuća u život vječne slave (usp. Fil 3,20.21; Otk 21,1–22,5). Samo po sebi uskrsnuće naizgled nema veću važnost u djelu otkupljenja. Mi smo otkupljeni samo pomoću križa. Međutim, novozavjetna Crkva razumjela je Kristovo uskrsnuće, koje je dovršeno s uzašašćem, kao središnju istinu, a ne samo potvrdu kršćanske vjere. Za prve vjernike uskrsnuće je bilo početak, a ne kraj priče u strukturi ugaonog kamena kršćanske vjere (1 Kor 15,14.17). Ono nije smatrano običnim slučajem općenitog uskrsnuća, već jedinstvenim događajem. A nije bilo ni samo oživljavanje kojim je Isus vraćen u ovaj život da bi ponovno umro, kao u slučaju Lazara i sina udovice iz Naina. Njegovo je uskrsnuće bilo uskrsnuće Mesije, sredstvo koje je Bog izabrao da pokaže kako je Isus Krist Sin Božji (Dj 2,36; Rim 1,4).

Vjera prvih učenika izgrađena na Kristovom životu i službi, bila je kod križa potpuno slomljena. Kako nam kazuju Djela apostolska, uskrsnuće je, viđeno kao silno Božje djelo (Dj 2,24.32; 1 Pt 1,21; usp. Ef 1,19.20), reinterpreteralo i povratilo vjeru probuđenu Isusovim životom, i po prvi put Mu dalo pravo mjesto kao Gospodinu i Kristu (Dj 2,36; Rim 1,4). Isus je uskrsnućem proglašen ne samo Mesijom i Gospodinom, već “začetnikom života” (Dj 3,15), “Spasiteljem” (Dj 5,31) i “sucem živih i mrtvih” (Dj 10,42). Pod snagom uskrsnuća nestale su nejasnoće koje su okruživale Njegov život i smrt.

2. Prazan grob

Osim vojnika koji su čuvali grob (Mt 28,4), nitko nije vidio Isusa kako ustaje iz groba. Nekoliko je osoba našlo grob prazan, a još veći broj je vidio uskrsloga Gospodina. Neka od ovih javljanja zbila su se u Jeruzalemu ili u njegovoj blizini, druga u Galileji. Prema biblijskim izvještajima Gospodin se javio ženama koje su došle na grob s namjerom da pomažu Njegovo tijelo (rr. 9.10), Mariji Magdaleni (Iv 20,11-18), Šimunu Petru (Lk 24,34; 1 Kor 15,5), dvojici učenika na putu u Emaus (Lk 24,13-31; Mk 16,12.13), jedanaestorici i drugim učenicima okupljenima uvečer na dan uskrsnuća (Lk 24,33.34; Iv 20,19-23), Tomi tjedan poslije (rr. 26-29), sedmorici učenika na Galilejskom jezeru (Iv 21,1-19), jedanaestorici okupljenih na nekom brdu u Galileji (Mt 28,16.17) – ovo javljanje mnogi poistovjećuju s javljanjem pred pet stotina braće što ga spominje Pavao (1 Kor 15,6), učenicima koji su vidjeli Isusa kako s Maslinske gore uzlazi na

Nebo (Lk 24,50.51; Dj 1,6-9), Jakovu (1 Kor 15,7) i Pavlu na putu za Damask (Dj 9,1-19). Ni evanđelja ni Pavao ne iznose kronološkim redom sve činjenice. Varijacije kao što su redosljed, broj i imena žena koje su posjetile grob, te broj anđela nije teško nabrojiti. Ove razlike u pojedinostima nisu nepremostive ako se prisjetimo da je svaki pisac birao činjenice koje je smatrao naprikladnijima za postizanje svojeg cilja. Čini se da su razni interesi određivali perspektivu iz koje su naglašavane različite činjenice. No bez obzira na pojedinosti opisa, osnovno svjedočanstvo je znakovito jednoglasno. Nema dokaza da je priča izmišljena ili unaprijed dogovorena.

3. Fizičko uskrsnuće

Ove pojave obilježava više zajedničkih karakteristika. Bile su namijenjene onima koji su već bili Kristovi učenici. “Bog ga je”, objasnio je Petar Korneliju, “uskrisio treći dan i dopustio mu da se pokaže. Ne svemu narodu, već unaprijed od Boga izabranim svjedocima – nama.” (Dj 10,40.41) Ova su javljanja bila potvrda onima koji su Ga ranije prihvatili. Cijeli biblijski izvještaj svjedoči o fizičkom, tjelesnom uskrsnuću. Evanđelisti govore da su svjedoci dodirivali Isusa (Iv 20,27), jeli (Lk 24,41-43) i razgovarali s Njim (Iv 21,9-22). To se protivi grčkom mišljenju da je uskrsnuće apstraktni, bestjelesni događaj. Nema sumnje da je za Židove prvog stoljeća bilo nezamislivo da uskrsnuće nije tjelesno. Uskrsnuće bez tijela činilo bi im se apsurdnim.

Postoji i određeno jedinstvo između Isusa kojeg su učenici poznavali tijekom niza godina i uskrsloga Gospodina. On sam je naglasio: “Duh nema mesa ni kostiju kao što vidite da ih ja imam” (Lk 24,39), dodavši: “Pogledajte ... ja sam, ja glavom.” No svi opisuju istu pojavu, pojavu istog, ali promijenjenog tijela koje nadilazi ograničenja ljudske naravi – zatvorena vrata ne priječe mu pristup (Lk 24,31; Iv 20,10.26) – a ipak sposobnog da se pokaže u njegovim okvirima. U Pavlovom jeziku to je tijelo obučeno “neraspadljivošću” (1 Kor 15.53). Učenici, bar u nekim prilikama, nisu odmah prepoznali Isusa kad je stao pred njih (Iv 20,14; 21,4.12). Čini se znakovitim što na tjelesnom karakteru Kristovih javljanja (Lk 24,39-43; Iv 20,20.27; 21,9-14) najviše ustrajavaju upravo ona dva evanđelista koji spominju da je On u vrijeme tih javljanja već “[ušao] u svoju slavu” (Lk 24,26) i bio “proslavljen” (Iv 13,31; usp. 20,22 sa 7,39). Marko izričito kaže da se Isus ukazao “u drugom obličju” (Mk 16,12).

Isključujući čuda a priori, suvremeni um je sklon nijekanju Kristova uskrsnuća kao nadnaravnog povijesnog čina. Neki su bili mišljenja da su učenici jednostavno ukrali i sakrili tijelo; neki su tvrdili da je Isus bio živ nakon uskrsnuća i pokopa jer zapravo nikad nije ni umro, već se samo onesvijestio. Drugi su bili mišljenja da su, budući da je u tom području bilo više sličnih grobova, žene u mraku došle do pogrešnog groba koji je uvijek bio prazan. Bilo je opet onih koji su tvrdili da učenici u biti nisu vidjeli uskrslog Krista, već su zahvaljujući svojoj vjeri i silnoj čežnji za Njim zamislili da Ga vide i čuju kako im govori. U novije vrijeme Kristovo uskrsnuće se više ne niječe, već demitologizira i tumači kao način objave, da je Bog u Isusu iz Nazareta na jedinstven način ušao u ljudsku povijest i u njoj ostao. Činjenica uskrsnuća, kažu, nema značenja budući da je njegova najveća važnost u tome što spada u područje vjere, a ne povijesti.

Nijedna od ovih teorija ne objašnjava na zadovoljavajući način prazan grob i Kristova ukazanja niti bilo kakvu njihovu kombinaciju. Kad su Ga učenici vidjeli, oni nisu pokušavali objasniti što se dogodilo. Za njih je Kristovo uskrsnuće bilo Božje djelo (Dj 2,24.32; Rim 6,4; 1

Pt 1,21), ispunjenje starozavjetnih proročanstava (Dj 2,25-36; 1 Kor 15,4), dio Božjeg vječnog plana za spasenje grešnika. To što su učenici, poraženi i obeshrabreni u vrijeme raspeća, nekoliko dana poslije smjelo stali nasuprot onima koji su osudili Isusa i objavili Njegovo uskrsnuće i gospodstvo, stvaran je dokaz da je uskrsnuće povijesna činjenica (Dj 2,22-24; 3,14.15; posebno 4,10). Od samog početka i s velikom silom svjedočili su za uskrsnuće svojega Gospodina (Dj 2,24; 4,33) prepuštajući Bogu ono što nisu mogli razumjeti.

4. Značenje Kristova uskrsnuća

Za novozavjetne pisce uskrsnuće Isusa Krista je novo Božje djelo, povijesni događaj koji se zbilo u povijesti ovoga svijeta. Njegovu teološku važnost ne možemo precijeniti.

Kristološko značenje uskrsnuća je zamjetno. Za apostole je njegovo primarno značenje u činjenici da je bilo božanska potvrda Isusovih tvrdnji o sebi i svojem djelu. Božje opravdanje oborilo je sve što su učinile zlikovačke ruke: "Njega ... po rukama bezakonika razapeste i pogubiste. Ali Bog ga uskrisi." (Dj 2,23.24; 10,39.40) Ne samo što su stalno isticali da je Isus ustao iz groba, već su naglašavali da Ga je Bog podigao i uskrisio (Dj 2,32.36; 3,15; 4,10; 5,30; Rim 4,24,25; 6,4; 8,11; 1 Kor 15,4.15; 2 Kor 4,14; Gal 1,1; Heb 13,20; 1 Pt 1,21 i drugi). Svojim uskrsnućem Isus se "pokazao kao Sin Božji, sa svom vlašću" (Rim 1,4; usp. Dj 13,33). Ovaj je događaj označio početak Njegova uzvisivanja kao Gospodina i Krista (Dj 2,29-36; Fil 2,9-11) potvrdivši Isusovu vlastitu izjavu nakon uskrsnuća: "Dana mi je sva vlast, nebeska i zemaljska." (Mt 28,18) Podizanjem Isusa iz mrtvih Bog je proslavio "svog Slugu Isusa" (Dj 3,13) i postavio Ga za suca svijetu (Dj 10,42; 17,31; usp. Iv 5,22.27). Budući da je Živi, ima "ključeve od smrti i podzemlja" (Otk 1,18).

Osim ovih dimenzija koje se odnose na Krista, uskrsnuće je značajno i za grešnike. Ono je spasiteljski događaj jer prema Pavlovim riječima Isus "bi predan zbog naših grijeha i ... uskrsnu radi našeg opravdanja" (Rim 4,25). Spasenja ima samo za one koji svojim ustima priznaju "Isusa Gospodina" i u svojim srcima vjeruju "da ga je Bog uskrisio od mrtvih" (Rim 10,9). Oni koji su "kršteni u Krista Isusa", sjedinjeni s Njim smrću koja je slična Njegovoj, "bit ćemo i uskrsnućem sličnim njegovu" (Rim 6,3-5; Uskrsnuće, I. A. 2. a). Čekajući taj dan "s Kristom ... razapeti" (Gal 2,19) grijehu, oni su zajedno s Njim ukopani po krštenju, tako da "kao što Krist bi uskrišen od mrtvih Očevom slavom, i [oni mogu zaživjeti] u novom životu" (Rim 6,4 - Ru; usp. 8,9-11; Ef 2,4-7; Kol 2,12; 3,1-3) i donositi "rod za Boga" (Rim 7,3; usp. 1 Pt 1,3). Prema Pavlu, Kristovo uskrsnuće je od najvećeg značenja: "Ako li Krist nije uskrsnuo," piše, "neosnovano je naše propovijedanje, neosnovana je i vaša vjera. ... A ako Krist nije uskrsnuo, bez ikakve je vrijednosti vaša vjera; vi ste još u svojim grijesima." (1 Kor 15,14-17) Naše propovijedanje, naša vjera i naše spasenje ne ostvaruju se odvojeno od Kristova uskrsnuća. U njemu imamo jamstvo ostvarenja Božje namjere otkupljenja.

B. Uzašli Gospodin

Prema Svetim pismima Krist nije samo uskrsnuo od mrtvih; On je također uzašao na Nebo kao Bogočovjek i naš Posrednik. Kristovo uzašašće je glavni čimbenik u Kristovom životu, ali i u životu kršćana. Nije moguće stvoriti potpunu sliku o Isusu Kristu ako u nju ne uključimo i

uzašašće i njegove posljedice. Činjenica je da su bez njega nezamislivi nebeska služba našega Gospodina i Njegov drugi dolazak.

1. Biblijski dokaz

Jedini detaljni izvještaj o uzašašću nalazimo u Djelima 1,2-11. Isti je događaj, premda u mnogo kraćem izvješću, sačuvan u Luki 24,51 i Marku 16,19. Više izjava u evanđeljima potvrđuje da ga je naš Gospodin očekivao tijekom svoje zemaljske službe (Lk 9,31.51; Iv 6,62; 7,33; 14,12.28; 16,5.10.28). Uzašašće je također spomenuto ili nagoviješteno u nekoliko ulomaka u Djelima (2,33-35; 3,21; 7,55.56; 22,6-8; 26,13-15). Uz ove ulomke možemo naći dodatne naznake i aluzije, kao u Filipljanima 2,9; 1.Timoteju 3,16; Hebrejima 1,3; 2,9; 12,2; 1. Petrovoj 3,22 i Otkrivenju 1,13; 5,6. Događaj je više nego dostatno dokumentiran.

Izvještaj u Djelima apostolskim ponekad se smatra prijepornim zbog slike tijela koje uzlazi, što se protivi zakonu gravitacije ili zato što daje slutiti da se Nebo nalazi blizu Zemlje, što je u očima suvremene znanosti neprihvatljivo. Bez obzira na sve to, novozavjetni pisci ne vide većih teškoća u uzašašću negoli u Kristovom uskrsnuću ili utjelovljenju. Za njih je uzašašće dio Božjeg plana otkupljenja i ne manje čudesno od ostala dva događaja. Osim toga, logično je pretpostaviti da je Luka, čiji spisi otkrivaju savjesnog povjesničara koji činjenice provjerava kod originalnih izvora i očevidaca (Lk 1,1.2; usp. Dj 1,1.2), provjerio pojedinosti njihova iskustva i u ovom posebnom slučaju.

2. Uzašašće i Krist

Uzašašće je najavilo uzvišenje i proslavljanje uskrslog Krista kad bude dovršeno Njegovo djelo na Zemlji (Fil 2,9). Za Njega je ono bila jasna potvrda Njegove pobjede (Ef 4,8) i povratak u zajedništvo licem u lice u slavi sa svojim Ocem (Iv 17,5). Bog Ga je sada "uzvisio iznad svijuu", *hyperypsōsen* (Fil 2,9).

U nastojanju da opišu život našeg uzašlog Gospodina, novozavjetni pisci ponavljaju izjavu iz Psalma 110,1: "Riječ Jahvina Gospodinu mojemu: 'Sjedi mi zdesna dok ne položim dušmane za podnožje tvojim nogama!'" koju izravno citiraju u Mateju 22,44; Marku 12,36; Djelima 2,34.35; 1. Korinćanima 15,25; Hebrejima 1,13; 10,12.13, a neizravno u različitim ulomcima koji govore o Isusovom postojanju (Dj 2,33; Rim 8,34), postavljanju (Ef 1,20; Kol 3,1) ili stanjanju (Dj 7,55.56). Pozorno čitanje pokazuje da mnoge od ovih izjava ne naglašavaju samo povijesnu činjenicu Kristova uznesenja određenog dana, već na Njegovo uzašašće ukazuju kao trajno stanje. Ovo gledište nalazimo i u Rimljanima 8,34 i 1. Petrovoj 3,22 gdje oba apostola za Isusa kažu: "On je zdesna Bogu" (JB), odnosno Isus Krist "jest zdesna Bogu" (JB). Simbolizam ne podrazumijeva da je Krist bez posla. Naprotiv, njegovo je značenje potpuno jasno. On izražava uzvišenost i slavu uzašlog Bogočovjeka. S uskrsnućem je otpočela velika promjena, a uzašašće prenosi jasnu činjenicu da je Krist otišao svome Ocu i da Mu je u ruke predana sva vlast.

3. Uzašašće i vjernici

Kristovo uzašašće ima posebno značenje za kršćanske vjernike. Za kršćane ono ne ukazuje na fizičku udaljenost, već podrazumijeva Njegovu duhovnu blizinu (Mt 28,20). On živi "u vijeke vjekova" (Otk 1,18). Prema riječima samoga Boga, Njegovo "prijestolje ... postoji vječno" (Heb 1,8).

Novi zavjet stalno tvrdi da nakon uzašašća Krist živi i da vjernici žive u Njegovom životu. Uzašašće Mu omogućuje da pošalje Svetoga Duha (Iv 16,7; Dj 2,33), da osvjedoči svijet o grijehu (Iv 16,8), da prebiva u svojim učenicima (Iv 14,17), da ih izgrađuje i podučava (Iv 14,25.26; 16,14.15), da im daje snagu za svjedočenje (Dj 1,8; 4,8.31) i stvara novo i radosno zajedništvo (Dj 2,41-47; 2 Kor 13,14; Fil 2,1.2). Premda se uznio u visine, On nastavlja svoje podučavati preko dara Duha koji ih treba naučiti sve (Iv 14,26) i uvesti u svu istinu ne govoreći od sebe, “jer će uzeti od onoga što je moje i to objaviti vama” (Iv 16,14). Ovo je ilustrirano izlivanjem dara proroštva na Crkvu – “proročki je duh, zapravo, svjedočanstvo Isusovo” (Otk 19,10).

C. Kristova služba Velikog svećenika

1. Biblijski dokaz

Onaj “koji je prošao kroz nebesa” sada je naš Veliki svećenik (Heb 4,14; usp. 6,20) u nebeskom Svetišću, pravom Šatoru – nasuprot zemaljskom koji je bio samo sjena (Heb 8,1.2), vršeci službu posredovanja (Heb 7,2.25), stalno posredujući za nas (Rim 8,34). Kristova uloga Velikog svećenika jedna je od glavnih tema Poslanice Hebrejima (Heb 2,17; 3,1-4,14.15; 5,10; 6,20 i drugi). On je “ušao ... u samo nebo, da posreduje za nas pred licem Božjim” (Heb 9,24). Premda je jedanput zauvijek prinio sebe kao žrtvu na križu (Heb 7,27; 9,28; 10,11-14), uzašli Krist stavlja na raspolaganje sve blagoslove svoje žrtve pomirnice. On je sada i Svećenik i svećenička Žrtva. Kako pokazuje Sveto pismo, Kristova služba na Nebu isto je tako bitna za spasenje grešnika kao i Njegova smrt na križu.

2. Dvije različite službe

Dvije različite službe što su ih levitski svećenici vršili u zemaljskom Svetišću bile su slikovit prikaz plana spasenja. One su tipizirale, ili ilustrirale, Kristovu službu na Nebu. (Vidi Svetište, III. D.) To je u Hebrejima značenje tekstova o svećenicima i velikim svećenicima koji vrše službu u zemaljskom Svetišću (Heb 4,14.15; 6,20; 7,27; 8,3; 9,7.12.24). Svakidašnja levitska služba u zemaljskom Svetišću bila je služba posredovanja i izmirenja i kao takva je simbolizirala istinu da grešnik koji se kaje, zahvaljujući Kristovoj posredničkoj službi, ima stalan i pouzdan pristup Ocu (Heb 4,14-16; 7,25; 10,19-22; vidi Svetište). Jednom godišnje, na Dan pomirenja, levitski veliki svećenik, i to sam, obavljao je službu koja se odnosila na čišćenje Svetišća i Božjeg naroda prinoseći žrtvu pomirnicu (Lev 16,16-20.30-32). Bog je rekao Mojsiju neka tog dana veliki svećenik “obavi obred pomirenja za posvećeno Svetište” i “neka izvrši obred pomirenja nad svećenicima i nad svim narodom zajednice” (Lev 16,33). Taj je dan bio tijesno povezan s djelom suda (Lev 23,29; vidi Svetište, I. C. 3. a. b) i u svojim je tipskim funkcijama nagovijestao konačni sud koji će iskorijeniti grijeh. Sveto pismo nam kaže da sud prethodi Kristovom drugom dolasku, jer se On vraća u slavi da svima dadne po njihovim djelima (Mt 16,27; 25,31-46; usp. Rim 2,6). Vrijeme kad je Krist trebao otpočeti svoju antitipsku službu čišćenja i sud određeno je u Dani-elu 7-9, i vodi do 1844. godine.

3. Uzašao da vlada i da ispuni sve

Novi zavjet dodaje da je Isus uzašao na Nebo i zato da preuzme vlast i ispuni sve (Ef 4,10; Otk 1,5). On je postavljen iznad svakog poglavarstva, vlasti i sile na ovome svijetu i na onome

koji će doći (Ef 1,21). Bio je uzdignut da se u cijelome svemiru "Isusovu imenu pokloni svako koljeno" (Fil 2,10). Prema Petrovim riječima, On je "otišao na nebo, zdesna Bogu, pošto pokori sebi anđele, vlasti i sile" (1 Pt 3,21 – Ru). Njemu je dana sva vlast na Nebu i na Zemlji. On je "glava Crkve" (Ef 5,23; 1,20-23; Kol 1,18), svećenik-kralj i Njegova nam kraljevska vlast jamči da će dobro nadvladati zlo.

D. Kristov drugi dolazak

1. Biblijski dokaz

Kristov drugi dolazak usko je povezan s Njegovim uzašašćem i službom Velikog svećenika. Premda je došao na ovaj svijet da osnuje Božje kraljevstvo i ostvari pravo duhovno značenje mesijanske nade, On je izjavio da se cilj Njegove misije neće potpuno ostvariti u tom prvom dolasku. Trebalo je doći do prekida u Njegovoj vidljivoj vezi sa zemaljskim poslovima (Mt 16,21). On će neko vrijeme otići (Iv 14,19; 16,7), ali je obećao da će se vratiti i dovršiti svoje djelo (Iv 14,1-3), dovesti Božje kraljevstvo do trijumfalnog vrhunca i slave (Mt 25,31-46).

Biblijska ideja o drugom dolasku našega Gospodina izražena je riječima kao što su *parousia* ("prisutnost" ili "dolazak"), obično nekog vladara ili kralja (kao u Mt 24,27.37.39; 1 Kor 15,23; 1 Sol 2,19; 3,13; Jak 5,7.8; 2 Pt 1,16; 3,4); *apokalypsis* ("pojavak", "objava") u slavi (Lk 17,30; 1 Kor 1,7; 2 Sol 1,7.8; 1 Pt 1,13) i *epiphaneia* ("očitovanje" ili "javljanje"), koja se rabi za Kristovo utjelovljenje (2 Tim 1,10) i drugi dolazak (2 Sol 2,8; 1 Tim 6,14; 2 Tim 4,1.8; Tit 2,13). Ovi izrazi ističu misao da će Krist, koji je otišao pred Oca i sada vrši službu Velikog svećenika, ponovno doći u vidljivoj slavi i otkriti svoju pravu narav. Starozavjetni "dan Gospodnji", modificiran u vezi s Kristom kao "dan" (Dj 17,31), "onaj dan" (Mt 7,22; 2 Sol 1,10; 2 Tim 1,18; 4,8), "dan našega Gospodina Isusa Krista" (1 Kor 1,8), "Dan u koji se pojavi Sin Čovječji" (Lk 17,30), "Dan Krista Isusa" (Fil 1,6), "Kristov dan" (r. 10; 2,16) ili "posljednji dan" (Iv 6,39.40; 12,48) – jasno ističe da je Kristov povratak (Mt 25,31; Mk 8,38; Dj 1,11; 1 Kor 4,5) dio Božjeg očekivanog plana na kraju vremena.

2. Način Kristova povratka

Drugi Kristov dolazak je osoban (Mt 24,36; Dj 1,7), javan i vidljiv (Lk 17,23.24; Otk 1,7), u sili i slavi (Mt 24,30; 2 Sol 1,7). Krist će se vratiti da okupi otkupljene (Mt 24,31; 25,32-34). Pravedni umrići će uskrsnuti (1 Kor 15,23.52.53; 1 Sol 4,16), a živi pravednici će se preobraziti, nepropadljivi, prelazeći u uskrslo stanje bez umiranja (1 Kor 15,52.53; 1 Sol 4,17; usp. Heb 11,40; vidi BP v. 12. 2004-Drugi Kristov dolazak, I. E). Premda je sigurno, vrijeme Gospodnjeg povratka nije poznato. Znatno broj novozavjetnih ulomaka govori da će biti iznenađen i neočekivan. Unatoč izjavama koje pokazuju da drugom dolasku prethode znaci koji navješćuju njegovu blizinu (Mt 24,5.7.9.29), Krist će doći kao što lopov bez najave upada u kuću (Lk 12,39.40). Izvanredan događaj zbit će se iznenađeno i neočekivano, "u čas kad se ne nadate" (Mt 24,44), ali je "blizu" (1 Pt 4,7; Jak 5,8.9; 1 Iv 2,18). Budući da "o onom danu i času nitko ne zna" (Mt 24,36), Isus i novozavjetni pisci pozivaju vjernike da budno čekaju i pripremaju se, da u svako vrijeme očekuju i budu spremni za povratak Gospodina (Mt 24,44; 25,1.12; Jak 5,9) ustrajavajući na osobnoj čistoći (2 Pt 3,11.12; 1 Iv 3,2.3).

3. Trijumf kraljevstva

Kao uvod u milenij (vidi BP v. 12. 2004-Milenij, I. C), Kristov slavni povratak najavit će konačnu pobjedu Njegova djela i uspostavu Božjeg i Kristovog kraljevstva – to je u biti kraljevstvo obojice (Mt 13,41; 16,28; Lk 22,30; Iv 18,36; Kol 1,13; 2 Pt 1,11; Ef 5,5). Paradoksalno je što je Isus najavio da je kraljevstvo koje će na kraju vremena doći u slavi (Mt 25,31-46), zapravo već stupilo u povijest i već je prisutno u Njegovoj Osobi i poslanju: "Ispunilo se vrijeme, blizu je kraljevstvo Božje. Obratite se i vjerujte u Radosnu vijest!" (Mk 1,15; usp. Mt 12,28)

Iako Sotonu čeka uništenje na kraju milenija (Otk 20,10), Isus je svojim suvremenicima mogao reći da je kraljevstvo među njima (Lk 17,21). Razdoblje prije proslave pobjede neodređenog je trajanja i razmjerno nevažno. Odlučujući događaj bio je smrt i uskrsnuće našega Gospodina. Njegov drugi dolazak, premda je od najvećeg značenja, zapravo je njegovo dovršenje. Djelo što ga je Krist ostvario svojim prvim dolaskom svečano je otvorilo eshatološku epohu (Heb 1,2; 1 Iv 2,18; 1 Pt 1,20). Kršćanski vjernik danas živi "između vremena", između "već" i "još ne" očekujući Kristovu "pojavu i dolazak" (doslovce "očitanje njegove prisutnosti", 2 Sol 2,8); on već danas doživljava sigurnost Njegove prisutnosti, Njegove službe Velikog svećenika i Njegov dolazak kao "Kralja kraljeva i Gospodara gospodarā" (Otk 19,16).

Ulaskom u ovo zlo doba i upadom na Sotonino područje, Krist je stvorio današnje duhovno kraljevstvo u kojem je već danas moguće iskusiti blagoslove Božje vladavine (Kol 1,13) pa i vječni život (Iv 3,16). Prema Njegovim riječima, "tko vjeruje u Sina, ima život vječni" (Iv 3,36; usp. 1 Iv 5,12). Ovaj vječni život dugujemo Kristovom životu, smrti i uskrsnuću, čime je nastupila nova faza Božjeg kraljevstva. To je nešto u čemu se može uživati i sada, premda punu primjenu treba očekivati u budućnosti. U međuvremenu su Kristovi sljedbenicima pozvani da ljube, čekaju i požuruju dolazak svojega Gospodina (Lk 12,35-37; 1 Kor 1,7,8; 1 Sol 1,9.10; 2 Pt 3,11.12). Oni trebaju očekivati Kristov pojavak (*parousia*), ne sa strahom, već s pouzdanjem i radosnim očekivanjem "blažene nade" (Tit 2,13) zbog onoga što je njihov Gospodin za njih učinio na križu i tijekom svoje službe posredovanja kao Veliki svećenik (Rim 8,34; Heb 4,15.16).

E. Poziv na odgovor

Dosadašnje istraživanje pokazalo je da je Krist iz Biblije vječni Sin Božji koji je postao tijelom, očitovao se među nama i sam objavio da je jedinstveni Sin Božji. Pokazao je da je bez grijeha i da vlada svim stvorenjem. Biblijski Krist, dragovoljno i prema planu, dao je sebe u otkup za grešnike i umro na križu da bi oni koji vjeruju u Njega bili oslobođeni krivnje i kazne grijeha. Isti Krist uskrsnuo je od mrtvih s mesom i kostima, noseći dokaze raspeća. On je uzašao na Nebo kao naš Veliki svećenik. Krist iz Biblije uskoro će doći u slavi i sili i učiniti kraj vremenu u kojem živimo.

Sve je to bilo Božje djelo. U čitavom se Svetom pismu stalno naglašava Božja inicijativa u našem spasenju. Istodobno nam se upućuje jednako jasan poziv da se odazovemo Božjoj milosti. Grešnici i sveti jednako su pozvani da se ne zadovolje samo gledanjem u Njega ili divljenjem Njemu, već da idu Njegovim stopama, da Ga oponašaju dok se ne promijene u istu sliku. Bog poziva ne samo na spasenje, nego i na prislan hod s Njime, da "ostanemo" u Kristu ili da, jednostavno, budemo u Isusu (Iv 15,4.7). U alegoriji o trsu Isus je dvostrukim oblikom

izrazio misao o prebivanju – “ostanite u meni i ja ću ostati u vama” (Iv 15,4; usp. r. 5). Loze, tvrdi Isus, postaju beskorisne ako ne ostanu na trsu – što je zorna slika središnje uloge Kristova života u životu vjernika. Jednako je važno da onaj koji hodi u Kristu onako kako je Krist hodio (1 Iv 2,6), vrši Njegove zapovijedi (1 Iv 3,24) i pokazuje savršenu ljubav (1 Iv 4,12). Zapanjujuća učestalost kojom Ivan govori o “prebivanju” u svojoj Prvoj poslanici (1 Iv 2,6.24.27.28; 3,6.24; 4,12.13.15.16; usp. 2,10.14; 3,9.14.17) ističe Ivanovu želju da naglasi izvor snage novog života.

I Pavao s jednakom snagom i jasnoćom objašnjava posljedice Božjeg plana spasenja u Isusu Kristu za svakoga od nas. Ono što se dogodilo Kristu, djeluje na svakog vjernika jer tko god je “u Kristu, on je novi stvor” (2 Kor 5,17). Novo stvorenje znači nova životna načela, nove interese, nove moralne vrijednosti, nove načine razmišljanja. Došlo je do posvajanja, jer “koji smo kršteni u Krista Isusa, u njegovu [smo] smrt kršteni” (Rim 6,3). Prebivanje u Kristu upravlja čitavim čovjekovim životom (usp. 1 Kor 4,17).

Biblijska misao o vjernikovu odnosu s Kristom toliko je neiscrpna i snažna da Pavao izrazu “u Kristu” dodaje misao o “Kristu u nama”. Nema sumnje da je to bilo Pavlovo vlastito iskustvo: “Živim, ali ne više ja, nego živi u meni Krist.” (Gal 2,20 – JB) Ovo je iskustvo trebalo biti normom jer apostol moli da njegovi efeški obraćenici dožive isti blagoslov: “Da Krist stanuje u vašim srcima po vjeri.” (Ef 3,17) Ovo je ostvarivo prebivanjem Svetoga Duha. Cijelu ideju je teško shvatiti – sam Pavao o njoj govori kao o tajni (Kol 1,27), ali je duboko uvjeren u njezinu istinitost pitajući se koliko će je razumjeti korintski vjernici (2 Kor 13,5).

Istinsko naviještanje Evanđelja o životu i smrti Isusa Krista neće se ograničiti samo na objavu da je Krist živio i bio razapet za nas. Ono će također objaviti da smo obraćenjem i krštenjem razapeti s Njim i da sada živimo uskrslim životom. Ovo nije samo izjava vjere, već, kako je to izneseno u Svetom pismu, svakidašnje iskustvo dok Krist ponovno ne dođe kad se navrší vrijeme.

IV. Povijesni pregled

Cilj ovog dijela jest istražiti neke značajne misli koje su tijekom dvije tisuće godina kršćanske povijesti iznesene o Osobi i djelu Isusa Krista, s posebnim osvrtom na Njegovu Osobu. Ograničeni prostor ne dopušta nam potpuniju ocjenu teologa. Međutim, namjera nam je prikazati glavne trendove kako bi se čitatelji mogli jasnije odrediti prema razmišljanju kršćanskog svijeta.

A. Drevna Crkva

Kad je kršćanska Crkva proširila svoje misionarsko djelo, potreba za naviještanjem Evanđelja preko granica kulture s jedne, i prirodna radoznalost helenističkog uma s druge strane, do krajnjih su granica iskušale ortodoksnost kršćanstva, u ovom slučaju dosljednost kristološkog ispovijedanja vjere koju su izrazili novozavjetni pisci. Od najranijih faza isticana je Riječ, ili *Logos*, koja ima jedinstvenu ulogu u spašavanju grešnika jer je ona istodobno bila božanska i ljudska. Razumijevanje takve zajednice od toliko je golemog značenja da su se ubrzo pojavile krajnosti. Na nesreću, u mnogo slučajeva podaci o različitim filozofskim školama, koje su poslije osuđene kao heretičke, samo su djelomični; obično su potekli od njihovih protivnika i zbog toga nisu uvijek pouzdani.

1. Nijekanje stvarnosti dviju naravi

Najranija kršćanska krivovjerja koja niječu dvije Kristove naravi čine suprotne krajnosti. Dokcizam i gnosticizam, na desnoj krajnosti, umanjivali su važnost, pa čak i nijekali Isusovu ljudsku narav isticanjem Njegova božanstva, dok je ebionizam, na lijevoj strani, isticao Isusovu ljudsku narav na račun božanske.

Ebioniti su Isusa tumačili u svjetlu snažnog monoteizma, ukorijenjenog u njihovom židovskom podrijetlu. Oni su Isusa smatrali prirodnim sinom Josipa i Marije, a ne vječnim Sinom Božjim, koji je druge nadmašio svojom pravednošću i za zvanje Mesije bio pripremljen silaženjem božanskog Duha prigodom krštenja.

Suprotno tome *dokcizam* – od grčke riječi *dokein*, “izgledati” – smatra da božanska Riječ u biti nije postala tijelom, već se takvom samo činila. Dokcizam je bio dio širokog kulturnog trenda koji je pravio oštru razliku između duhovnog ili nematerijalnog i materijalnog svijeta. Ovaj je posljednji smatran zlim; samo je onaj prvi hvalevrijedan i uzvišen. Iz toga je slijedilo da je sjedinjenje božanskog i ljudskog u Isusu bilo nezamislivo, dakle samo prividno. Kršćanski docetisti nisu imali teškoća s prihvaćanjem punog Isusovog božanstva, ali je On samo prividno trpio i umro. Bilo je to vrlo opasno krivovjerje koje je na početku trećeg stoljeća, po svemu sudeći, djelovalo na mnoge intelektualne kršćanske zajednice.

2. Nijekanje cjelovitosti dviju naravi

Rani kršćanski pisci kao Justin Mučenik (oko 100.–165.), Teofil Antiohijski (kraj drugog stoljeća), Melito Sardski (umro oko 190), Irenej (oko 115.–202.), Tertulijan (oko 160. – oko 240) i Origen (oko 185. – oko 254.) pokušali su ovaj problem riješiti povratkom na biblijsko stajalište. No i u ovom slučaju na njihovo razumijevanje Krista najčešće su utjecali trenutačni filozofski trendovi, a ne povijesno otkrivenje koje nalazimo u novozavjetnim spisima, a to je opet neke od njih dovelo do kristoloških nejasnoća.

Budući da je želio sačuvati jedinstvenost Boga Oca, monarhizam se žestoko usprotivio trojstvenim gledištima koja su sve više hvatala korijena među kršćanima. Za monarhiste je Riječ ipak bila nešto manje od Boga. To je bila bit Arijevog krivovjerja kojim je nijekao zajedništvo dviju naravi u Kristu. Arije (oko 250. – oko 336.) je potaknuo kršćansku Crkvu da riješi problem odnosa između Oca i Sina. Ustrajavajući na Božjoj apsolutnosti, tvrdio je da je Bog jedan i jedini, savršeno transcendentan i da nije stvarao izravnim dodirima sa svijetom, nego preko Sina kojega je smatrao sinom kao svaki ljudski otac. Nasuprot Ocu, Sin je imao početak. Sam Otac Ga je stvorio iz ničega i to prije vremena. Stoga, premda nazvan Bogom, On nije Bog onako kako je to Otac. Postojalo je vrijeme kad Ga nije bilo. Njegova narav nije ista kao Očeva.

3. Nicejski odgovor

Arijevo naučavanje odbačeno je na Prvom saboru u Niceji 325. godine. Protiveći se Ariju, Atanazije (oko 296.–373.) je zagovarao jedinstvo biti Oca i Sina, ne više na osnovi filozofske doktrine o naravi Riječi, već na osnovi djela otkupljenja što ga je postigla utjelovljena Riječ. Mogao ga je ostvariti samo Bog uzimanjem ljudskog tijela.

Dio Nicejskog vjerovanja glasi: “Vjerujemo ... u jednoga Gospodina Isusa Krista, jedinorođenog Sina Božjeg, rođenog od Oca. Boga od Boga, svjetlo od svjetla, pravoga Boga od pravoga

Boga. Rođena, ne stvorena, istobitna [*homoousios*] s Ocem.” Postoji izvjesna nejasnoća u izrazu “istobitan”. Kršćanska tradicija ga je razumjela kao nešto što je zajedničko svim pojedincima u određenoj klasi, u ovom slučaju Božanstvu. Premda je bio osuđen, arijanizam je više stoljeća nastavio živjeti u različitim oblicima.

4. Odnos između dviju naravi

Nakon Niceje, u kršćanskom razumijevanju Kristove Osobe nastupilo je presudno razdoblje. Ono se protegnulo od sredine četvrtog do sredine petog stoljeća; prevladavale su dvije suprotne filozofske škole: jedna u Aleksandriji u Egiptu, a druga u Antiohiji u Siriji. Obje su se bavile pitanjem kako je vječni Sin, pravi Bog, mogao istodobno biti pravi čovjek. Aleksandriji su u prvom redu nastojali sačuvati Isusovu božansku narav. Oni su posebnu pozornost usmjerili na jedinstvo Isusove ljudske naravi s božanskom Riječi. Antiohijci su se više zanimali za Kristovu ljudsku narav. Prihvatili su mekši stav prema ujedinjenju božanskog i ljudskog u Isusu. Oni prvi su isticali da je *Riječ* uzela na se tijelo; ovi drugi da je Riječ postala *ljudsko biće*. Ubrzo su uslijedile krajnosti.

a. Apolinarije. Kao Atanzijev učenik, Apolinarije (oko 310.–390.) doveo je aleksandrijsko gledište do krajnosti. Naučavajući da je u Isusu božanska Riječ uzela mjesto u ljudskom umu (*nous*) kao sjedištu grijeha, zaniijekao je Kristov cjelovit moralni razvoj i istinsku ljudskost. Njegovo je stajalište izrijeком osuđeno na saboru u Carigradu 381.

b. Nestorije. Želeći naglasiti Kristovu cjelovitu ljudskost, Nestorije (umro oko 451.) je bio sklon pre naglašavanju razlike između dviju naravi. Njegovo ustrajno prigovaranje uporabi izraza *theotokos* (“nositeljica” Boga) u odnosu na Mariju, dalo je njegovim protivnicima razloga da tvrde kako on u biti niječe Kristovo božanstvo. Smatralo se da on razmišlja o dvije naravi, ako ne i dvije osobe, koje postoje odvojeno jedna od druge, spojene u čisto moralnu zajednicu.

c. Eutih. Nasuprot Nestoriju, Eutih (oko 378.–454.), jedan od učenika Ćirila Aleksandrijskog, tvrdio je da su u utjelovljenom Kristu božanska i ljudska narav srasle (stopile se) u jednu, što podrazumijeva nijekanje dviju Kristovih naravi.

5. Kalcedonska definicija

Da bi se sukob riješio, sazvan je sabor u Kalcedonu (451.). Sabor je osudio i Nestorijevo i Eutihovo gledište ostavši pri jedinstvu Osobe kao i dvojakosti naravi. Ovaj je koncil učio kršćane da priznaju Krista kao potpuno božansku i potpuno ljudsku Osobu, s dvije naravi, “bez zbrke, bez promjene, bez podjele, bez razdvajanja”.

Kalcedonsku definiciju teško možemo smatrati rezolucijom o kristološkom problemu kao odgovor na pitanje *kako* su u Isusu Kristu bile sjedinjene dvije naravi. Ona ne nudi ništa do četiri negativna prijedloga. Bila je izložena oštroj kritici, posebno u novije vrijeme. Pa ipak, ako se riječi “osoba” i “narav” kojima se željela izraziti stvarnost Boga u Kristu, svojim značenjem više ne slažu sa suvremenim istoznačnicama, za ono su vrijeme bile zadovoljavajuće. U nastojanju da izraze ono što se ne može izraziti, saborski su oci pomoću paradoksa pokušali ljudski jezik dovesti pred tajnu utjelovljenja. U nekim je područjima sukob još nastavljen s monofizitima, monotelitima i adopcionistima izmjenjivanjem optužbi i protuoptužbi.

B. Srednji vijek

Srednjovjekovni teolozi nisu gotovo ništa dodali doktrini o Kristu kao Osobi. Oni su prihvatili autoritet nicejskih i kalcedonskih izjava pokazujući veliko zanimanje za teška spekulativna, pa čak i apstraktna razmišljanja o predmetima kao što su Kristova svjesnost, znanje, sloboda, vrline, sposobnost trpljenja i podložnost Ocu. Nekoliko određenih točaka o Isusu istaknuo je Augustin (345.–430.), a Toma Akvinski (1225.–1274.) ih je dalje razvio. Ovaj posljednji usmjerio je posebnu pozornost na jedinstvo u Kristu nastojeći definirati riječi “narav” i “osoba” i razlikovati njihova značenja.

1. Usmjerenost na Kristovo djelo

Srednjovjekovni teolozi više su pozornosti usmjerili na djelo nego na Osobu Isusa Krista, posebice na Njegovo djelo pomirenja. Krajem jedanaestog stoljeća gledišta koje je dugo prevladavalo, da je Kristova smrt kao otkupnina bila plaćena đavlu, došlo je na zao glas. Prema njemu je Krist kao naš predstavnik platio otkupninu Sotoni, koji je Adamovim padom stekao pravo nad ljudima i, bojeći se Kristovog utjecaja, sa zadovoljstvom prihvatio ponudu. Međutim, postao je žrtva svoje oholosti i nesvjestan djelotvornosti Kristove smrti prevario se misleći da može nadvladati i zadržati Krista, a ovaj je trijumfalno ustao iz groba.

a. Anselmo Canterburyjski. U svojoj knjizi *Cur Deus Homo?* (Zašto je Bog postao čovjekom?) Anselmo iz Canterburyja (1033.–1109.) usprotivio se tradicionalnom gledištu. Kao prvi teolog koji je dao oblik teoriji potrebe za utjelovljenjem i pomirenjem u Kristu, Anselmo je tvrdio da grijeh lišava Boga časti koja Mu pripada. Smatrao je da Božja čast sukladno zahtjevima svoje svete naravi zahtijeva opravdanje, bilo kažnjavanjem, bilo pružanjem zadovoljštine. Milosrđe je potaknulo Boga da ga potraži u zadovoljštini. Budući da je grijeh beskonačna uvreda za Boga, on zahtijeva jednako beskonačnu zadovoljštinu kakvu je samo Bog mogao osigurati. No zadovoljština je morala biti istodobno ljudska i božanska. To je bio odgovor na pitanje zašto je Bog postao ljudsko biće. Sam Bog, Krist, zauzeo je mjesto čovjeka i svojom smrću potpuno zadovoljio božansku pravdu. Njegova smrt nije kao otkupnina bila plaćena Sotoni, već dug plaćen Bogu. U bitnim elementima Anselmova formulacija nalazi vjerne pobornike gdje god se Sveto pismo prihvaća kao Božja riječ.

b. Abelard. Četrdesetak godina kasnije Petar Abelard (1079.–1142.) odbacio je i tradicionalno gledište i Anselmovu teoriju. U svojim djelima *Sažet prikaz kršćanske teologije* i *Komentar Poslanice Rimljanima* zastupao je drugačije gledište o grijehu. Za njega je bit grijeha preziranje Božje volje. On više prebiva u zlim nakanama ljudi nego u njihovim postupcima, kad pristaju uza zle sklonosti uma. Budući da iz Abelardove perspektive nema načela prema kojem Bog od grešnika zahtijeva zadovoljštinu, Kristov život i smrt nisu služili zato da zadovolje božansku pravdu, već zato da u grešnicima potaknu pokajanje i ljubav kao njihovo pomirenje i otkupljenje. Kristova smrt je vrhunsko otkrivenje Božje ljubavi. Međutim, za mnoge je spasenje kao čin, po svemu sudeći, sveden na tragičnu mučeničku smrt, pa gotovo i nema mjesta za neumoljivu potrebu za križem. Ovo je gledište dovelo do razvoja teorije o primjerenosti pomirenja, o kojoj se danas govori kao teoriji moralnog utjecaja.

C. Reformacija

Reformacija u šesnaestom stoljeću nije osporavala doktrinu o Kristu koju je formulirao Kalcedonski sabor. Međutim, reformatori su bili skloni starije stajalište nadomjestiti više egzistencijalnim pristupom koji je bio usmjeren na čovjekov susret sa živim Kristom i na "Kristove zasluge", što je teologija križa, a ne slave.

1. Pitanje *communicatio idiomatum*

Do dubokog neslaganja među reformatorima došlo je zbog sukoba oko Gospodnje večere. Pozivajući se na staro naučavanje o *communicatio idiomatum* ("komunikacija [izmjenjivanje] svojstava" između Kristove božanske i ljudske naravi), i na osnovi njega ustrajavajući na "stvarnoj prisutnosti" Kristova tijela i krvi u kruhu i vinu na Gospodnjoj večeri, Luther je tvrdio da je slično tomu postojalo materijalno prožimanje svojstava ili osobina između božanske i ljudske Kristove naravi.

Za Zwinglija (1484.–1531.), glavnog protivnika ovog naučavanja, Lutherovo je gledište opasno naginjalno Eutihovom naučavanju o stapanju dviju naravi, što je Kalcedon odbacio. Calvin (1509.–1564.), koji je također naučavao izmjenjivanje svojstava, nijekao je da se božanske osobine mogu prenijeti na Kristovu ljudsku narav. Prema njemu svojstva ovih dviju naravi mogu se pripisati istoj *Osobi*, tako da se za Krista može istodobno reći da je sveznajuć i da ima ograničeno znanje.

2. O Kristovim stanjima i službama

Reformatori su najoriginalniji doprinos kristologiji dali na druga dva područja, koji je naširoko prihvaćen i razvijen među rimokatolicima kao i protestantima. Reformatori su uveli nauk o dva Kristova stanja, stanju poniženja i uzvišenja. Ovime nisu namjeravali nadomjestiti doktrinu o dvije naravi, već je nadopuniti cjelovitijim razumijevanjem dinamičnosti Kristova života i službe opisujući ih izrazima koji se odnose na oba stanja. Također su poticali naučavanje o tri Kristove službe kao Proroka, Svećenika i Kralja, što ga je razložio Calvin, a poslije su ga preuzeli luteranski i rimokatolički teolozi.

D. Suvremeno doba

Do debate o Kristovoj Osobi i naravima došlo je ponovno u osamnaestom stoljeću pod utjecajem prosvjetiteljstva, čiji su sljedbenici u traganju za istinom pokazali nepovjerenje prema svim autoritetima i predaji. Radikalno prekidajući vezu sa svim srednjovjekovnim teološkim svjetonazorima, konačnim sucem istine proglasili su razum, a ne otkrivenje.

1. Monumentalni zaokret

Monumentalni zaokret u nazorima, do kojeg je došlo u doba prosvjetiteljstva, naveo je mnoge intelektualce da preformuliraju povijesne kršćanske doktrine na način koji se ne slaže s biblijskim autoritetom, već su više usklađene sa suvremenom filozofskom misli i njezinim naglašavanjem književne kritike. Budući da su već odbacili mogućnost čuda i drugih nadnaravnih elemenata, čitav niz mislilaca, počevši od Hermanna Reimarus (1694.–1768.) pa sve do Prvoga svjetskog rata, nastojao je rekonstruirati život "povijesnog

Isusa". Podloga ovog istraživanja bila je pretpostavka da će se pravi, "povijesni Isus" pokazati radikalno drukčijim od "Krista vjere", teološkog Isusa kojega su nametnuli teolozi i crkveni koncili. Kristologija "odozgo", postavljena u vrijeme prije kritike, kad povijesna vjerodostojnost Biblije još nije bila upitna, i koja je počinjala s pretpostojećom Božjom Riječju što je sišla s Neba da spasi grešnike, postupno je zamijenjena kristologijama "odozdo". Zahvaljujući prosvjetiteljstvu, kristologije "odozdo" iznjedrile su Isusa koji je bio, ne više božanski, već uglavnom vjerski moralist i reformator, idealna osoba suvremenog liberalizma, i koji je bio razapet zato što su Njegova gledišta bila daleko ispred Njegova vremena. Premda je Albert Schweitzer dijelio osnovnu povijesnu metodu liberalnih teoretičara, njegova knjiga *The Quest of the Historical Jesus* (1906.; prevedena na engleski 1910.) najavila je kraj liberalnom traganju za povijesnim Isusom.

2. Friedrich Schleiermacher

U ovom je kontekstu Friedrich Schleiermacher (1768.–1834.) reagirao na racionalizam kao i na formalističku ortodoksnost. U pokušaju da obrazovane društvene slojeve vrati religiji za koju je tvrdio da je sagrađena na osjećaju apsolutne ovisnosti o Bogu, on je stvorio sliku Krista čija se jedinstvenost sastojala u činjenici da je bio neusporedivo "bogovsjestan" potpune sinovske ovisnosti o Ocu. Odbacivši je kao nedostatnu, doktrina o dvije naravi imala je za cilj izraziti istinu da je Bog bio u Kristu. Sličan nama u naravi, Isus se ipak razlikovao od nas Božjom sviješću, tako apsolutnom i neprekinutom da je bila "samo Božje postojanje u Njemu". Nitko nakon reformacije nije izvršio snažniji utjecaj na današnju kristologiju od Schleiermachera.

3. Albrecht Ritschl

Reagirajući na sličan način protiv pretjeranog intelektualizma u ortodoksiji i liberalizmu, Albrecht Ritschl (1822.–1889.) pristupio je kršćanskim doktrinama prosuđujući vrijednosti i zato je naglašavao ono što je Krist učinio za nas, a ne ono što je On u sebi. Krist je bio samo čovjek i zbog djela koja je postigao dostojan je da bude nazvan Bogom. Ritschl utjecaj bio je samo nešto slabiji od Schleiermacherova.

4. Kenoticizam

Nasuprot njima, Gottfried Thomasius (1802.–1875.) i drugi kenoticisti smatrali su da je u vrijeme utjelovljenja božanski Logos odložio božanske osobine svemoćnosti, sveznanja i sveprisutnosti. Na osnovi Filipljanima 2,7 pokušali su sačuvati realnost i integritet Kristove dvojake naravi i naglasiti veličinu Njegova poniženja kad je postao čovjekom.

E. Suvremeni pristupi

Dvadeseto stoljeće bilo je svjedokom zapanjujućeg niza pristupa kristološkim pitanjima. Iscrpni prikaz daleko nadmašuje prostor ovog članka. Spomenut ćemo samo nekoliko značajnijih ideja, posebno one koje nude neprovjerene i neiskušane zaključke, premda neke od njih baš ne izgledaju sasvim nove.

1. Trojstvena kristologija Karla Bartha

U svjesnoj reakciji na ono što je smatrao fundamentalno pogrešnim nazorom liberalne teologije s povjerenjem u znanost i isticanjem osjećaja, Karl Barth (1886.–1968.) je s velikom revnošću potvrdio klasične ortodoksne izjave iz prvih pet stoljeća o Kristu kao Osobi. Bilo je zaokreta u njegovom razmišljanju, i neka od njegovih gledišta nisu potpuno oslobođena liberalnih pretpostavki devetnaestog stoljeća, ali je Barth tijekom svoje duge i utjecajne karijere zastupao povratak Kristu iz Svetoga pisma kojega su, po njegovom uvjerenju, najbolje prikazali reformatori. Bio je to nesumnjivo veliki zaokret. Prema Barthu sve treba gledati u svjetlu Isusa Krista. Povijesni Isus i Krist vjere bili su jedno te isto. Bez oklijevanja je naviještao Isusa Krista kao pravog Boga i pravog čovjeka, rođenje od djevice, smrt pomirenja kao zamjenu, uskrsnuće i druge kristološke predmete odozgo. Premda bi bilo pretjerano reći da se u obnavljanju ovih kristoloških tema u svim bitnim pitanjima vratio jasnou nauku Pisma, Barth je izvan svake sumnje davno zanemarenom biblijskom pristupu kristologiji vratio teološku važnost i potrebu za proučavanjem. Dosta je toga nastalo kao reakcija na Bultmannovu drastičnu kristologiju.

2. Demitologizirani Krist Rudolfa Bultmanna

Pristupajući Novome zavjetu s radikalnog gledišta, Rudolf Bultmann (1884.–1976.) je tvrdio da njegovi pisci nisu opisali stvarnu povijest, već su Isusovom životopisu dodali mitološke elemente. Izražavali su se u kategorijama i slikama starog svijeta, neprihvatljivima za suvremene ljude. Pozvao je svoje čitatelje da ne ponove pogrešku starih liberala koji su jednostavno odbacili doslovno utjelovljenje, doslovna čuda, doslovno pomirenje, doslovno uskrsnuće i doslovno uzašašće. Njegova metoda, kako je on vidio stvari, nije više bila odbacivanje, nego antropološka interpretacija. Naša je zadaća danas pronaći koje su vjerske istine i iskustva novozavjetni pisci nastojali izraziti pomoću ovih mitova, demitologizirati njih i Isusovu Osobu te ih “prevesti” u sadašnje, ljudima prisposobljene postojeće kategorije. Ovaj je pristup doveo do radikalne preobrazbe biblijskih poruka.

3. Paradoksalna kristologija Donalda M. Baillieja

U svojoj izvanrednoj knjizi *God Was in Christ* (Bog je bio u Kristu, 1948.) Donald M. Baillie namjeravao je iznijeti tajnu utjelovljenja, a ne riješiti njezin problem. Predložio je paradoksalnu kristologiju prema kojoj je najkorisniji pristup tajni ujedinjenja pravog Boga i pravog čovjeka skup paradoksa karakterističnih za biblijsko otkrivenje. Zanimariti ili eliminirati element paradoksa iz nje znači izgubiti utjelovljenje.

4. Oscar Cullmann

Dok je Bultmann pokazao da ima malo povjerenja u povijest, Oscar Cullmann (*Christ and Time*, 1951.) je tvrdio da su se Kristovo utjelovljenje i Golgota odigrali u vremenu. Ono što Novi zavjet iznosi nije egzistencijalno mitološko tumačenje Krista-događaja, već tumačenje spasenja-povijesti. Čovjek može otkriti tko je Isus ako ustanovi što je On stvarno učinio za nas u ljudskoj povijesti; otuda Cullmannova pomnjava studija Kristovih titula (*The Christology of the New Testament*, 1959.).

5. Kristologija procesa

U obnavljanju Irenejevog nastojanja da protumači utjelovljenje kao krunu i dovršetak Božjeg djela u stvaranju i tako ostvari jasnu integraciju stvaranja i otkupljenja, neki teolozi dvadesetog stoljeća vidjeli su u filozofskom procesu mogućnost da na novi način pristupe kristološkom problemu. Novo gledište je bilo snažno potkrijepljeno sve širim prihvaćanjem teorije o evoluciji. Uvjerljivo je prikazano u filozofiji procesa Alfreda N. Whiteheada (1861.–1947.). Whiteheadova metafizika postupno je prihvaćena i primijenjena na teologiju pa onda na kristologiju od strane zagovornika kao što su Charles Hartshorne (rođen 1897.), Norman Pittenberga (rođen 1905.), John Cob (rođen 1934.) i David Griffin (rođen 1939.). U teologiji procesa Bog više nije statičan ili nepokretan. On se uvijek kreće prema naprijed stvarajući povijest zajedno s ljudima. Uvijek u stanju kretanja, svojim općenjem sa svijetom koji se mijenja, On je u procesu u kojem postaje drugačiji nego što je danas. Dok naizgled posvećuju malu ili nikakvu pozornost problemima kao što je grijeh, Kristova preegzistencija i rođenje od djevice, raspeće i uskrsnuće, kristologije procesa pokazuju snažnu i neupitnu potporu Isusovoj ljudskoj naravi i Njegovom mjestu u povijesti. Istodobno, ako se Bog u nenadmašnom stupnju pojavio u Isusu, onda se ne čini nezamislivim, bar u načelu, da to otkrivenje bude nadmašeno u budućnosti.

6. Wolfhart Pannenberg

U svom djelu *Jesus – God and Man* (1968.), jednoj od glavnih kristoloških rasprava dvadesetog stoljeća, Wolfhart Pannenberg (rođen 1928.) tvrdi da je cijela povijest, budući da je pod Božjim nadzorom, otkrivenje o Bogu. No to otkrivenje treba dešifrirati. Teolog ga može dešifrirati u povijesti pomoću tragova nađenih u starozavjetnim eshatološkim i apokaliptičkim spisima, u viđenju koje postaje jasno u uskrsnom Kristu. Mnogo toga opravdava visoko mišljenje o više aspekata Pannenbergove kristologije, posebno njegova čvrsta obrana Kristova uskrsnuća koje smatra potpuno povijesnim događajem. No ipak ima teškoća s metodologijom jer ponekad citira biblijski tekst, drugom prigodom Hegela, a u nekim drugim prilikama polazi od suvremene antropologije.

7. Teologije oslobođenja

Teologija oslobođenja zajedno s kristologijom koja je prati, kritika je tradicionalnog pristupa teologiji, rimokatoličkoj i protestantskoj, koja je, smatra se, odviše filozofski orijentirana, previše misaona i previše udaljena od životnih nedaća. Pojavila se krajem 1960-ih u Latinskoj Americi kao reakcija na jako proširenu patnju i tlačenje, što je proglasila neopravdanim napadom na čovjekovo dostojanstvo. Njezini su glavni zagovornici, na rimokatoličkoj strani, Gustavo Gutiérrez iz Perua (rođen 1928.), Jon Sobrino iz El Salvadora (rođen 1938.), Leonardo Boff iz Brazila (rođen 1938.) i Juan Luis Segundo iz Urugvaja (rođen 1925.). Od protestanata to je Hugo Assmann iz Brazila (rođen 1933.). Za njih je teologija kritički odraz prakse koja počinje s pristajanjem uz tlačene. Kao oblik prakse, ona mora biti usmjerena na mijenjanje postojećeg poretka.

Nasuprot kalcedonskoj kristologiji prema kojoj Krist navodno podupire postojeći politički i gospodarski poredak ugnjetavanja, Krista se smatra prvenstveno osloboditeljem, političkim pobunjenikom, zainteresiranim za siromašne i društveno izopćene. Ovdje se u biti radi o kri-

stologiji odozdo koja počinje s čovjekom Isusom, a zatim razmatra Njegovu božansku narav. Premda je njezina uporaba Svetoga pisma problematična, kristologija oslobođenja je važan korektiv za pretjerano spiritualizirana shvaćanja poslana Crkve.

Tako je crna teologija neupitno zaokupljena problemom oslobođenja. Dok se teologija oslobođenja javila prvenstveno unutar Rimokatoličke crkve u Južnoj Americi, crna se teologija pojavila tijekom 1960-ih i 1970-ih u crnačkim protestantskim zajednicama u Sjevernoj Americi. Pokret ima mnogo ogranaka i nijansi, a karakteriziraju ga različiti uzori kao što su Martin Luther King, (1929.–1968.), Stokeley Carmichael (rođen 1941.), Malcolm X (1925.–1965.), James Cone (rođen 1938.) i J. Deotis Roberts (rođen 1927.). Svi naglašavaju jedinstvenost crnačkog iskustva i potrebu za stvaranjem jedinstvene crne teologije i kristologije, budući da se i jedno i drugo kreće unutar zapadnih i grčkih metodoloških okvira u kojima su bjelački teolozi, polazeći od nadmoćnosti zapadnjačke kulture, stvarali teologiju. To je još jedan oblik ugnjetavanja.

Crna teologija posebno snažno naglašava povijesnog Isusa, ugnjetavanog, čiji su život i služba bili vezani uz tlačene. Čak je i Njegova objava da je blizu kraljevstvo Božje označila da će doći kraj ropstvu i tlačenju. Istodobno crna kristologija u osnovi iznosi biblijsko gledište o Kristovom božanstvu, utjelovljenju i uskrsnuću, dok se spasenje što ga je donio obično ograničava na ono što On čini ili može učiniti za preobražaj svijesti crnaca. Crnački teolozi su nas ispravno podsjetili na Kristovu univerzalnost.

Feminističku teologiju – i njezino razumijevanje Krista – mnogi smatraju jednim oblikom teologije oslobođenja, kako to govori stariji izraz “oslobođenje žene”. Njezini su napori usmjereni na postizanje pravde, slobode i jednakosti žena.

Za gotovo sve feminističke teologe odgovarajuće polazište za feminističku teologiju nije transcendentni Bog i neka božanska poruka, već se izvorom i mjerilom istine smatra čovjek i iskustvo. Zajedno s latinoameričkom i crnačkom teologijom oslobođenja, feministička teologija usmjerena je na razmišljanje o temeljnim problemima u svjetlu iskustva, određenije rečeno, ženskog iskustva, interesa i potreba. U posljednje vrijeme pokret, koji je počeo 1970-ih, postaje sve heterogeniji. Stoga, što se tiče kristologije, neki su spremni odbaciti Isusa kao kvalitativno jedinstveno utjelovljenje Boga, kao Mary Daly (rođena 1928.). Drugi, kao Carter Heyward (rođen 1945.) i Rita Brock (rođena 1950.), uopćavaju značenje utjelovljenja s tim da obuhvaća sve osobe, dok drugi, opet, istražuju alternativna tumačenja Isusa kao pobornika prava žena, kako to čini Rosemary Radford Ruether (rođena 1936.).

Tradicionalnoj kristologiji nema mjesta zbog prevladavajućih muških simbola za Boga i muške figure Spasitelja, što smatraju potporom patrijarhalnosti i vjerovanju u nadmoć muškaraca. Isusova muškost, kažu, uporabljena je da bude mjerilo ljudskosti, dok je žena nekako drugorazredna ili manje idealno ljudsko biće, što se, na primjer, i te kako odražava na rukovođenje u crkvi. Također kažu da sama tvrdnja kako je Bog potpuno i jedinstveno prisutan u savršenom *muškarcu* Isusu, i da je preko Njega svima donio spasenje, ne prikazuje na ispravan način dinamičan odnos između Boga i *svega* naroda. Budući da su kristologiju razrađivali i uglavnom nastavljaju razrađivati muškarcu u određenoj kulturi, oblikujući muška pitanja i težnje koje se odnose na božansko-ljudski odnos, feministički teolozi smatraju da je iskustvo žena izostavljeno ili čak zanemareno. Zbog toga kristologiju treba raščlaniti i ponovno formulirati na

načelu jednakopravnosti, tako da pridonese feminističkoj težnji za cjelovitošću. Feministički teolozi su, između ostalog, pridonijeli razumijevanju doktrine o čovjeku i spasenju. Budući da je oboje, i muško i žensko, bilo stvoreno na Božju sliku, neljudsko postupanje muškaraca prema ženama očita je manifestacija grešnog ljudskog stanja. Pa ipak, ustrajavanje na napuštanju takve osnovne koncepcije kao što je kvalitativno jedinstvena božanska narav Isusa Krista, ipak se čini pretjeranim.

8. Mit o utjelovljenom Bogu

U novije je vrijeme djelo *The Myth of God Incarnate* (1977.), što su ga objavili britanski teolozi, izazvalo veliku pomutnju, možda zbog svojeg izazovnog naslova, ali u biti ne sadržava puno novoga. Njegovi autori su mišljenja da nauk o utjelovljenju više nije razumljiv. Isus se predstavio kao čovjek kojemu je Bog odredio posebnu ulogu u okviru božanske namjere. Misao da je Isus bio utjelovljeni Bog koji je živio kao čovjek, smatra se mlađom zamisli, mitološkim ili pjesničkim izražavanjem Njegova zanimanja za ljude. Budući da suradnici u toj knjizi ne priznaju Novi zavjet autoritativnim i pokazuju duboku sumnjičavost prema njegovoj vjerdostojnosti, njihovo djelo gotovo ništa ne govori o soteriološkom značenju Isusa, pa Njegovo uskrsnuće nema gotovo nikakve uloge. Knjiga obnavlja staro liberalno stajalište devetnaestog stoljeća i ne nudi prave alternative povijesnoj doktrini o utjelovljenju.

9. Isusov seminar

Od 1985. godine članovi *Jesus Seminara* (Isusov seminar) zastupali su “radikalnu reformaciju” kršćanstva, tvrdeći da Isusa iz Nazareta treba osloboditi tamnice Pisma i Kreda u koji su ga kršćani zatvorili. Primjenjujući uobičajene kritičke metode tekstualne analize i druga osporavana pravila dokazivanja, stručnjaci ovog kontroverznog Seminara došli su do zaključka da je autentično samo dvadeset posto kazivanja – a još manje djela – koja se u evanđeljima pripisuju Isusu. Među odbačenim su zapisima rođenje od djevice, Očenaš, riječi izgovorene na križu, većina Njegovih čuda, Njegovo fizičko uskrsnuće i svako Isusovo svojatanje božanske naravi. Ono što je od Isusa ostalo, u osnovi je kritičar društva i svjetovni mudrac sličan židovskom Sokratu.

10. Rimokatolička kristologija

Od Tome Akvinskog do sredine dvanaestog stoljeća rimokatolička kristologija bila je uglavnom usmjerena na ontološko pitanje tko je Isus u biti. Tek na drugo mjesto dolazilo je soteriološko pitanje tko je Krist za nas.

Pomak s nekritičkog na kritičko proučavanje Novoga zavjeta, sa statičkog na evolucijsko i egzistencijalno razumijevanje postojanja čovjeka, kao i razvoj povijesne i političke svijesti koja se odražava u teologijama oslobođenja, pridonijeli su prijelazu od srednjovjekovnih metoda na metode dvadesetog stoljeća. Ovdje su, kao i u protestantskoj metodologiji, zamjetne dvije metode: kristologije odozgo, predstavljene u djelima Pieta Schoonenberga (rođen 1911.), Hansa Ursa von Balthasara (1905.–1988.) i čak Teilharda de Chardina (1881.–1955.), počinju s preegzistirajućom Riječi Božjom koja je sišla s Neba i uzela ljudsko tijelo. Kristologije odozdo, što su ih zastupali Karl Rahner (1904.–1984.), Hans Küng (rođen 1928.), Walter Kasper (rođen 1933.)

i Edward Schillebeeckx (rođen 1914.), počinju s povijesnim Isusom. Osim toga, latinoamerički teolozi kao Leonardo Boff (rođen 1938.) i Jon Sobrino (rođen 1938.), premda su povijesnog Isusa isticali više od Krista vjere, tvrde da ortodoksnost treba uvijek povezivati s ortopraksom i Božjom brigom za siromašne i ugnjetavane.

F. Trenutačni nepovoljni vjetrovi

U ovom je trenutku kristološka debata neodređena i teško je proreći njezin budući smjer. Kalcedonska definicija “jedne Osobe u dvije naravi” imala je trajan uspjeh, čak i u dvadesetom stoljeću. Postoji prilična suglasnost da u pokušaju da bude vjerna biblijskom svjedočanstvu, klasičnu izjavu treba smatrati početkom, a ne krajem. Bilo je to vjerovanje rođeno u krizi, koje je poslužilo svojoj svrsi i daleko nadmašilo njezino vrijeme. Možda je izgubilo nešto od svoje dostatnosti, ne zato što bi odgovor koji sadrži bio pogrešan, nego zato što se postavljena pitanja kreću u okviru koji se sada promijenio. Kalcedonski su problemi u velikoj mjeri u samom Novom zavjetu. Njih i dalje treba rješavati.

G. Adventisti sedmoga dana

Adventisti sedmoga dana zastupaju kristocentričan teološki sustav. Oni vide Krista kao Stvoritelja, Otkupitelja, Gospodara subote, Velikog svećenika i Kralja koji se uskoro vraća.

Međutim, oni nisu uvijek prihvaćali povijesni kršćanski nauk o Trojstvu. U prvim desetljećima odbacili su ga kao nebiblijski, rimokatolički, protivan razumu, a kristologiju o dvije naravi smatrali nijekanjem božanskog pomirenja. Budući da su prije bili članovi udruge Christian Connection, James White (1821.–1881.) i Joseph Bates (1792.–1872.), između ostalih, držali su se u vezi s Kristovim podrijetlom prije utjelovljenja jednog oblika arijanizma. Neki su Ga smatrali stvorenim bićem; većina pak emanacijom (ishođenjem) od Oca. Nisu nijekali Njegovu božansku narav niti pravo da se naziva Bogom i bude štovan kao Bog; uglavnom su tvrdili da je, budući rođen od Oca, imao početak i da Ga je Otac izjednačio sa sobom jer Mu je to bilo ugodno. Njihovo razumijevanje utjelovljenja dovelo je do kristologije jedne naravi, u kojoj je preegzistirajuća božanska Riječ, proizišla iz Oca, a ne istovječna s Njim, preobražena u ljudsko biće da umre kao božanska i savršena žrtva pomirnice. Tvrdnja da je tijekom svojeg utjelovljenja Krist bio ljudske i božanske naravi dovela je do toga da su Njegovu smrt smatrali ljudskom žrtvom, a ne božanskom pomirnicom za grijeh.

Do velikog preokreta došlo je kad je neposredno nakon 1888. godine, E. J. Waggoner (1855.–1916.) počeo tumačiti utjelovljenje kao nastavanje božanske Riječi u grešnom tijelu, da kao božanska Riječ živi savršenim ljudskim životom. Tu se na tajanstven način božanska narav sjedinila s palim tijelom sa svim njegovim grešnim sklonostima kako bi trijumfirala nad ljudskim grijehom i osigurala sličnu snagu ljudskim bićima. Premda je to još uvijek bila u osnovi kristologija jedne naravi, uloga ljudskog tijela u Waggonerovu razumijevanju Krista pripremila je put za kristologiju dviju naravi i priznanje Trojstva, kako je to istaknuo Norman Young. Istodobno, premda je počela još u sedamdesetim godinama, Ellen G. White je imala značajnu ulogu u postupnom prihvaćanju trojstvenog gledišta. Nakon 1931. godine trojstveno razumijevanje Boga, zajedno s Kristovom punom jednakošću s Ocem i kristologijom dvojake naravi, postalo je bitan dio adventističkih temeljnih vjerovanja.

Premda su svi poduprli bezgrešnost utjelovljenog Krista, i dalje su među adventistima ostale razlike u tumačenju Njegove ljudske naravi, je li dijelio zle sklonosti pale ljudske naravi ili nije. Nasuprot većini prvih adventista, u novije su vrijeme mnogi prihvatili gledište da Krist pri uzimanju pale ljudske naravi nije bio dionikom nijedne njezine grešne sklonosti.

Na sličan način, od prijašnjeg stajališta prema kojem je Kristova smrt na križu bila vrhunska žrtva, ali je riječ "pomirenje" bila ograničena na Njegovu nebesku službu, adventisti sedmoga dana postupno su proširili razumijevanje pomirenja, pa ono obuhvaća križ i Kristovu nebesku službu. Njome su blagoslovi Njegove žrtve pomirnice na križu postali dostupni onima koji vjeruju. Svaki se dio smatra završenim djelom, ali su oba potrebna da se dovrši pomirenje. Adventistički su pisci tradicionalno razumjeli Kristovu pomirničku smrt kao kaznenu zamjensku žrtvu. U novije vrijeme neki su zastupali gledište koje podsjeća na Abelardovo tumačenje moralnog utjecaja.

Od vremena svojih najranijih pisaca, adventisti sedmoga dana, kako to naglašava njihovo ime, ustrajavaju su na tome da će se njihov Veliki svećenik uskoro vratiti na Zemlju i ostvariti cilj zbog kojeg je došao prvi put. Oni su jednoglasni u naglašavanju da ovaj drugi dolazak nije "duhovan", ili nešto što se događa istodobno s nečijim obraćenjem ili smrću, već vidljivi, slavni događaj, kad Krist siđe s Neba kao Kralj kraljeva i Gospodar gospodara.

V. Literatura

Između velikog mnoštva literature o Osobi i djelu Isusa Krista, ovaj popis donosi izbor publikacija koje istražuju ovo područje, a pridonijele su nastanku ovog članka. Osnovne knjige i dalje su često zanemareno Evandjelje po Mateju, Marku, Luki i Ivanu. Između važnijih djela na engleskom jeziku – napisanih s različitih stajališta – jesu ova:

Adams, Roy. *The Nature of Christ*. Hagerstown, Md., Review and Herald, 1994.

Baillie, Donald M. *God Was in Christ: An Essey on Incarnation and Atonement*. New York, Charles Scribner's Sons, 1948.

Barth Karl. *Church Dogmatics*. 4 sveska. Edinburgh, Clark, 1956.

Berkouwer, G. C. *The Person of Christ*. Grand Rapids, Eerdmans, 1954.

Boff, Leonardo. *Jesus Christ Liberator*. Maryknoll, N. Y., Orbis, 1978.

Brunner, Emil. *The Mediator*. Philadelphia, Westminster, 1947.

Cave, Sydney. *The Doctrine of the Person of Christ*. New York, Charles Scribner's Sons, 1925.

Cullmann, Oscar. *The Christology of the New Testament*. Drugo izdanje. Philadelphia, Westminster, 1964.

Erickson, Millard J. *Man's Need and God's Gift: Readings in Christian Theology*. Grand Rapids, Baker, 1976.

Erickson, Millard J. *The World Become Flesh*. Grand Rapids, Baker, 1991.

Forsyth, P. T. *The Person and Place of Jesus Christ*. Boston, Pilgrim, 1909.

Grenz, Stanley i Roger E. Olson. *Twentieth Century Theology*. Downers Grove, Ill., InterVarsity, 1992.

Grenz, Stanley i Roger E. Olson. "Jesus Christ." *Zondervan Pictorial Encyclopedia of the Bible*. Urednici Merrill C. Tenney i Steven Barabas. Grand Rapids, Zondervan, 1975. Sv. 3, str. 497-583.

Harris, Murray J. *Jesus As God; The New Testament Use of "Theos" in Reference to Jesus*.

- Grand Rapids, Baker, 1992.
- Hendry, George. "Christology." *A Dictionary of Christian Theology*. Urednik Allan Richardson. London, SCM, 1969., str. 51-60.
- Heppenstall, Edward. *The Man Who Is God*. Washington, D.C., Review and Herald, 1977.
- Hick, John, urednik. *The Myth of God Incarnate*. London, SCM, 1977.
- Holbrook, Frank B. *The Atoning Priesthood of Jesus Christ*. Berrien Springs, Mich., Adventist Theological Society, 1996.
- Kelly, J. N. D. *Early Christian Creeds*. Treće izdanje. London, Longman, 1972.
- Ladd, George Eldon. *A Theology of the New Testament*. Grand Rapids, Eerdmans, 1974.
- Larson, Ralph. *The Word Was Made Flesh: One Hundred Years of Seventh-day Adventist History, 1852-1952*. Cherry Valley, Kalifornija, Cherrytown Press, 1986.
- Marshall, I. Howard. *I Believe in the Historical Jesus*. Grand Rapids, Eerdmans, 1977.
- McGrath, Alester E. *The Making of Modern German Christology: From the Enlightenment to Pannenberg*. Oxford, Blackwell, 1986.
- Meyendorff, John. *Christ in Eastern Christian Thought*. Washington, D.C., Corpus, 1969.
- Moltmann, Jürgen. *The Crucified God*. London, SCM, 1974.
- Morris, Leon. *The Apostolic Preaching of the Cross*. Grand Rapids, Eerdmans, 1980.
- Morris, Leon. "Atonement." *New Bible Dictionary*. Drugo izdanje. Urednik J. D. Douglas et al. Downers Grove, Ill., InterVarsity, 1982., str. 104-106.
- Morris, Leon. *New Testament Theology*. Grand Rapids, Zondervan, 1986.
- O'Collins, Gerald. *Christology: A Biblical Historical, and Systematic Study of Jesus*. Oxford, Oxford University Press, 1989.
- Oden, Thomas C. *The Word of Life*. San Francisco, Harper and Row, 1989.
- Pannenberg, Wolfhart. *Jesus - God and Man*. Drugo izdanje, Philadelphia, Westminster 1977.
- Pelikan, Jaroslav. *Jesus Through the Centuries: His Place in the History of Cultures*. New Haven, Conn., Yale University Press, 1985.
- Ramm, Bernard. *An Evangelical Christology: Ecumenic and Historic*. Nashville, Thomas Nelson, 1985.
- Rowden, Harold H. *Christ the Lord: Studies in Christology Presented to Donald Guthrie*. Downers Grove, Ill., InterVarsity, 1982.
- Runia, Klass. *The Present-day Christological Debate*. Downers Grove, Ill., InterVarsity, 1984.
- Schillebeeckx, Edward. *Jesus: An Experiment in Christology*. New York, Seabury, 1979.
- Sobrinho, Jon. *Christology at the Crossroads*. Maryknoll, N.Y., Orbis, 1978.
- Vick, Edward W. H. *Jesus: the Man*. Nashville, Southern Publishing, 1979.
- Wallace, Ronald S. "Christology", *Baker's Dictionary of Theology*. Urednik Everett E. Harrison, et al. Grand Rapids, Baker, 1972., str. 117-123.
- Wallenkampf, Arnold V. i W. Richard Leshner, urednici. *The Sanctuary and the Atonement: Biblical, Historical, and Theological Studies*. Washington, D.C., Biblical Research Institute, 1981.
- Webster, Eric C. *Crosscurrents in Adventist Theology*. Berrien Springs, Mich., Andrews University Press, 1992.
- Whidden, Woodrow W. II. *Ellen White on the Humanity of Christ*. Hagerstown, Md., Review and Herald, 1991.

Young, Norman H. "Christology and Atonement in Early Adventism". *Adventist Heritage* 9 (jesen 1984.), str. 30-39.

SUMMARY

Christ: His Person and Work

At the center of the Christian religion is Jesus Christ. Beyond the acceptance of a set of fundamental beliefs, in its inmost essence our religion is first and foremost a commitment to a Person: Jesus Christ. The same is true of the Christian message. The gospel is about an event at the center of which is Jesus Christ. Christianity does not go back merely to an early community of believers. It is rooted in Jesus of Nazareth. Christianity is Christ. But who is He?

The aim of this article is to make a reflective and systematic study of the person and mission or work of Jesus Christ, however brief and selective, based on the Scriptures, particularly on the NT. The starting point in this study is that the Gospels are historically authentic and dependable materials describing what Jesus did and said. The remainder of the Scriptures, both OT and NT, are likewise recognized as trustworthy and reliable sources. After all, the person and work of our Lord, as well as their implications, are a matter of revelation more than of human thought.

This article will consider various aspects of the person and work of Jesus Christ, namely His person, death, resurrection, ascension high priestly ministry, and second coming according to the following outline.

Key words: *Christ, Christology, Logos, Atonment, Second Coming*

Izvornik: Raoul Dederen. „Christ: His Person and Work.“ U *Handbook of Seventh-day Adventist Theology*. Urednik, Raoul Dederen. Hagerstown, MD.: Review and Herald, 2000. Str. 160-204.

Prijevod: *Milan Šušljic*

